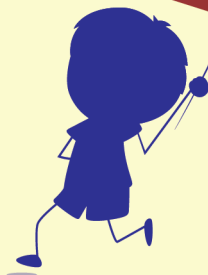

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“

ДЕТСКИТЕ НАРОДНИ ПЕСНИ ВО СОВРЕМЕН КОНТЕКСТ

Нина Насеска

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“

НИНА НАСЕСКА

**ДЕТСКИТЕ НАРОДНИ ПЕСНИ ВО СОВРЕМЕН
КОНТЕКСТ**

Ментор:
проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска,
Филолошки факултет „Блаже Конески“ — Скопје

Скопје, 2024

Издавач: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“
бул. „Гоце Делчев“ 9а, 1000 Скопје
dekanat@flf.ukim.edu.mk

Уредник на издавачката дејност на Факултетот:
проф. д-р Владимир Мартиновски, декан

За издавачот:
проф. д-р Владимир Мартиновски, декан

ДЕТСКИТЕ НАРОДНИ ПЕСНИ ВО СОВРЕМЕН КОНТЕКСТ

Автор на изданието:
Нина Насеска

Ментор:
проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска,
Филолошки факултет „Блаже Конески“ — Скопје

Лектура:
проф. д-р Славица Велева

Компјутерска подготовка и дизајн на корица:
Ајнур Касо

ISBN 978-608-234-119-4

Научниот проект е финансиран со поддршка од Комисијата за наука при Универзитетското студентско собрание од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

© 2024 · Филолошки факултет „Блаже Конески“ — Скопје
Оваа книга е заштитена со [Creative Commons](#)

Содржина

1. Вовед.....	4
1.1. Предмет на истражувањето.....	4
1.2. Поим – детски народни песни.....	4
1.3. Тек на истражувањето.....	5
2. За досегашните (позначајни) собирачи на детски народни песни.....	6
2.1. Браќата Миладиновци.....	6
2.1. Кузман Шапкарев.....	8
2.2. Марко Цепенков.....	8
2.3. Собирачи од 20 и 21 век.....	10
3. Детскиот фолклор во досегашните позначајни класификации на истражувачите.....	11
4. Класификација на детските народни песни.....	12
4.1. Приспивни песни.....	13
4.2. Песни за разбудување.....	15
4.3. Залагалки.....	15
4.4. Броенки.....	19
4.5. Песни што се дел од игри.....	22
4.6. Песни за забава (шегобијни песни).....	24
4.7. Поводни песни.....	25
4.8. Календарски песни.....	26
5. Резултати од истражувањето.....	27
6. Заклучок.....	29
7. Детски народни песни (од теренското истражување).....	31
8. Регистар на информатори.....	126
9. Регистар на места.....	128
10. Користена литература.....	129

1. Вовед

Детските народни песни претставуваат исклучително значаен дел од фолклорот, особено поради тоа што се меѓу ретките жанрови на народната книжевност, кои се и денес во активен процес. За разлика од народното творештво на возрасните, детето останува создавач и репродуктивец и во модерните општествени услови. Под новите современи околности тоа креира сосема нови форми, облици и жанрови, а преку варијантноста ги пресоздава и ги реактуализира претходните. Детските песни наишле на многу формални и содржински промени на дијахрониски план што придонесле некои од нив да се исфрлат од употреба, а други да се создадат. Малубројните истражувања и научни трудови посветени на детските песни во последните три децении ја иницираат потребата за детално проучување, систематизирање и класифицирање на овие народни творби што се дел од индивидуалната или колективната меморија кај повеќе генерации.

1.1. Предмет на истражувањето

Теренското истражување имаше за цел собирање на фолклорен материјал (детски народни песни) од различни географско оддалечени места низ македонскиот етнографски ареал. Предмет на истражување беа исклучиво детските народни песни во стихувана форма, притоа не беа земени предвид другите детски жанрови како гатанките, брзозборките, детските игри, фразите, лажгите, прашанките и другите видови прозен и драмски детски фолклор.

1.2. Поим – детски народни песни

За попрецизно дефинирање и иследување на детските народни песни, неопходно е да се дефинира што означува точно тој поим и кои сè песни ќе бидат инкорпорирани во нашето истражување. Тоа нè доведува до факторот на создавач и изведувач на детскиот фолклор и на детските песни. Имено, постои дистинкција меѓу песните создадени од деца, каде што децата се јавуваат и како создавачи и како изведувачи на песните, и песните создадени за деца, каде што возрасните се создавачи (кај некои жанрови и изведувачи), но тоа што е клучно за нив е дека се наменети за децата. Тоа во теоријата на книжевност, покрај критериумите за соодветност на книжевниот

текст за детска рецепција, ја прави разликата помеѓу книжевност за деца (книжевност напишана од возрасни, но понекогаш и од деца, а е наменета за деца) и детска книжевност (книжевност напишана од деца и е наменета за деца). Оттука некои фолклористи препорачуваат и разгледување на поделбата на детски фолклор и фолклор за деца (Rajković 1978: 38). Боне Величковски пристапува кон поделба на жанровите во детскиот фолклор на три групи: 1. текстови создадени од страна на возрасните за децата, 2. творби од заедничкото фолклорно наследство кои преминале во детскиот фолклор и 3. творби од самите деца, при што истакнува дека детската тематика им е заедничка на сите. (Величковски 2011: 25). Во овој случај под детски песни ќе реферираме и на песните напишани од деца и на оние за деца, за да се придржуваме кон традицијата на народната книжевност и на фолклористиката каде што овој термин како таков е долго време присутен и се проучува воопштено.

Воедно, за овие песни во рамките на книжевноста за деца се важни критериумите кои определуваат една литература соодветна за детска рецепција. Тие критериуми се: возраст, едноставност, присуство на загатка, дидактичност (поучност), да поттикнува љубопитност кај детето и да ја поттикне неговата фантазија (Мојсова-Чепишевска 2019: 11–14). При собирањето и запишувањето на материјалите, ние првенствено се раководеме од филолошките, фолклорните и книжевните вредносни критериуми, а потоа од критериумите за соодветност за детската рецепција, бидејќи некои од песните не ги задоволуваат сите критериуми, но со оглед на тоа што се/биле популарни и живи меѓу децата не треба да се сомневаме дека не се детски песни.

1.3. Тек на истражувањето

Теренското истражување беше спроведено од јули 2022 година до април 2024 година, со повеќе прекини. Собраниот корпус на детски народни песни е добиен по пат на разговор (директно испитување во вид на слободно/неформално интервју) со информатори од различни возрасти што потекнуваат од различни географско оддалечени места. Разговорите вклучуваат отворени прашања и прашања на препознавање, насочени кон добивање на повеќе поединечни детски песни или варијанти. Исто така, прашањата опфаќаат различни аспекти поврзани со детските народни песни – кога и како се изведуваат (под кои околности), која им е првичната намена, од кого ја научиле песната и дали е и денес во активен процес. Сите детски песни се запишани онака како што информаторот ни ги соопштил (вклучувајќи ги и тие на дијалект и на српски јазик), односно не е направена никаква јазична или книжевна интервенција во текстовите.

Беше разговарано со 51 информатор, кои за време на истражувањето беа на возраст од 20 до 86 години. Некои од песните се добиени посредно, па за да се задржи веродостојноста, како информатор стои првиот кажувач од кого е песната слушната/пренесена. Од сите информатори 44 се жени/ девојки и само 7 мажи/момци кои живеат или имаат потекло од 21 различно место од македонското тло. Од теренското истражување е собран фолклорен материјал од 157 различни песни и вкупно 210 детски песни вклучувајќи ги и сите варијанти. Овие солидни бројки можат добро да ја отсликаат денешната состојба на детските народни песни и да ни понудат обемен материјал за иследување на варијабилноста, активноста, дистрибуцијата и модификациите што настануваат врз детскиот фолклор денес. Покрај етнолошките вредности, овие песни се важни и за книжевноста за деца бидејќи преку нив најдобро може да се следи развојот на потребите, желбите и интересите на децата од нашето поднебје во современ контекст. Тоа понатаму може да биде појдовна точка за утврдување на новите стремежи во народната книжевност за деца и од деца, како и да придонесе при оформувањето на авторската книжевност за деца.

2. За досегашните (позначајни) собирачи на детски народни песни

Народната книжевност од нашите простори започнува да се запишува во 19 век, во времето кога граѓанското општество сè повеќе се развива, а националната свест кај народните маси започнува да се буди. Фолклорот станува приоритет за интелектуалецот кој пристапува кон афирмирање на националните обележја преку документирање и архивирање на сè она народно што се поврзува со деветнаесетвековната традиција. Со собирање на народните умотворби се зафатиле повеќемина преродбеници, но притоа сите собирачи на народната книжевност и посветеници на фолклорот не запишувале и детски песни.

2.1 Браќата Миладиновци

Собирачката дејност на детските народни песни ја започнуваат браќата Миладиновци. Во својот *Зборник* издаден во 1861 година во Загреб објавуваат дваесет и две детски песни од кои осум ги објавуваат во одделот на *Други сџари* песни (21–28), а четиринаесет (661–674) во посебен сегмент *Играчки* со нагласување на намената со која се употребуваат песните („Кога да играет мало дете на раце“, „Кога да палтеет децата мали“, „Кога да пиет вино“). Првите осум се застапени одвоено од другите детски песни, што Константин Миладинов во предговорот на *Зборникот* го објаснува повикувајќи се на нивната содржина, односно дека во повеќето „се

претставјат да говорат дрвата, птиците и други животни.“ (Миладиновци 1983: 10). При нивното изделување може да се земе предвид и факторот на реципиентот, односно кому им биле наменети тие песни и кој ги изведувал. Нивната „местоположба“ во *Зборникоџ* може да ни укаже на фактот дека тие песни во времето кога браќата Миладиновци ги запишале не биле детски песни, но потоа поради мотивите, ритмиката и содржината, почнале да се менуваат и да се распространува нивната употреба. Од нив, според нашето теренско истражување, *Цуцуљ џасиџ џојаџа* (25. и 26.) е сѐ уште во активна употреба и се пее како исклучиво детска песна. Останатите четиринаесет детски песни во одделот *Иџрачки* се песни кои се среќаваат и кај други собирачи на народни умотворби (Шапкарев, Цепенков), а повеќето се и денес засведочени.

Многу податоци за собирачката дејност на браќата Миладиновци може да се црпат од *Авџобиоџрафијата* на Марко Цепенков. Интересно е тоа што таму Цепенков раскажува за настанот кога Димитар Миладинов дошол во неговата куќа да собира песни од татко му Коста кому му се обратил со зборовите: „Слушај, ќир Коста, што ќе ти пеам нешто, што сум го записал од еден чоек; еве како: „Тумба, тумба дивина, кри копје врлаа, Амед бега го удрија.“ (Цепенков 1972в: 322). Во *Зборникоџ* има две варијанти на таа песна (*Тумба, џумба џаџара* (663.) и *Думба думба дивина* (664.)), но ни една не започнува како песната дадена во *Авџобиоџрафијата*. Таа може била дел и од *Зборникоџ*, но подоцна била тргната при редакцијата или тоа може да се припише на интервенција на Цепенков, со оглед на тоа што *Авџобиоџрафијата* е пишувана 40 години подоцна од опишаниот настан. Понатаму во текстот, на втората средба на Димитар Миладинов и таткото на Цепенков, Миладинов вели: „Овие песни и дружи детински работи што џ збирам, ќе печалам да ‘и типосам за да останат да се пеат некоаш, коа ќе нема ваквие работи, чунќи овие проклети Грци ќе нѐ погрчат и друго чаре не бидуат.“ (Цепенков 1972в: 322). Оваа своја намера народните умотворби да бидат испечатени, како и самите средби помеѓу Миладинов и таткото на Цепенков се датирани на почетоците на собирачката работа на преродбениците, односно според Поленаковиќ во 1856 година (Поленаковиќ 2007). Што значи дека уште тогаш тие веќе имале собрано одреден материјал на „детински работи“ што планирале да го испечатат. Силна е проценката на вредноста на тие „детински работи“ од страна на Миладиновци, што го покажува и нивното интегрирање во самиот *Зборник* во засебен оддел кој го завршуваат со зборовите: „Тие игри се кладоха сџде за џубопитство и зашчо в нив се кријет имина странни. Во Белица, недалеку од Струга, децата пејат со голема брзина и повторвеје песна во која сџде можехме да различиме едно слово: Богорасум (Борисом?)“ (Миладиновци 1983: 486).

2.2 Кузман Шапкарев

Познатиот *Зборник* на Миладиновци стигнува и до рацете на Кузман Шапкарев во 1865 година во Кукуш, а како што наведува во *Предговорот* на својот *Зборник*, тоа е една од причините поради што Шапкарев ја започнал својата собирачка дејност. Народните умотворби што ги собирал во времетраење од триесет години, Шапкарев ги објавува во осум книги под наслов *Сборникъ оѣтъ бѣлѣарски народни умоѣворения* кои излегуваат во Софија од 1891 до 1894 година. Меѓу нив за нас најзначајни се собраните детски песни, залагалки, скоропоговорки (брзозборки) и детски игри.

Ако може да се направи некаква паралела во работата на Шапкарев и на Миладиновци, би истакнале дека Шапкарев има запишано значително поголема бројка на детски фолклор – 400 гатанки, 80 машки и женски игри и 70-тина детски песни, скоропоговорки и залагалки. Исто така, важно е да се напомене тоа што Шапкарев прави дополнителна класификација на детските песни на залагалки, скоропоговорки и игри, што повторно ни укажува на фактот дека тој бил запознаен со нивната вредност и можел да направи некаква диференцијација меѓу нив. Во *Зборникот* пред да започне со наведување на песните, тој напишал: „Ето и нѣколку пѣснички, съ които залѣгватъ и упѣлтватъ малкитѣ дѣца, когато плачатъ – Играчки, стихотворения и скоропоговорки, съ които се забавляватъ момчетата и момичетата.“ (Шапкаревъ 1891б: 36). Поделбата на песните преку таква жанровска определба го прави Шапкарев еден од првите наши фолклористи што дал соодветна класификација на детскиот фолклор. Кај некои песни тој мошне детално наведува кога биле изведувани, во какви прилики и под кои околности. Некои од дескрипциите со кои се служи се: „Кога го замолчуваат мало дете што плаче“, „Кога поодраснатите деца ги советуваат да молчат“, „Кога ќе видат полжави, за да ги принудат да си ги испуштаат рокчињата, момчињата земаат во рака по еден и му пејат“ (Шапкарев 1976: 431-441). Исто така, неговата дејност е распространета на поширок арел на македонската почва, па има детски песни од: Охрид, Кукуш, Гевгелија, Прилеп, Костурско, Штип, Кочани, Призрен, Ресен и повеќе од дебарските и солунските села.

2.3 Марко Цепенков

Во 1889 година во Софија започнува да се издава *Сборникот за народни умоѣворения, наука и книжнина* (СБНУНК или подоцна СБНУ) во редакција на д-р Иван Шишманов што е нова можност македонските собирачи да ги објават своите собрани етнолошки прилози. На страниците на повеќетомното издание на *Сборникот* во период од неколку децении се

објавени голем број македонски народни умотворби од различни собирачи. Во посебен сегмент *Детски/Детски залагалки, игри и др.* е застапена солидна бројка детски песни од нашите простори што ги запишале следниве собирачи: Васил Икономов (песни од Дебарско), Х. А. Матов (песни од Струга), Евтим Спространов (од Охрид), А. О. Стоилов (од Прилеп), Марко Цепенков (од Прилеп и од Штип) и др. Во осмата книга на СБНУ е интересен прилогот на Т. Гавазов од Прилеп кој запишал и нотирал 14 детски песни со мелодија. Меѓу сите собирачи кои некогаш таму објавиле собрани фолклорни материјали, највпечатлив по обемот и по вредноста е познатиот Марко Цепенков.

За почетоците на неговата 42-годишна собирачка дејност дознаваме од неговата *Автобиографија* каде што Цепенков пишува дека за таа активност бил поттикнат од Димитар Миладинов, кој неколкупати бил гостин во домот на Цепенкови и собирал песни од татко му Коста, за што се спомена претходно. Во разговор со Миладинов, Коста нафрла дека „таквие детински работи Марко мој едно чудо знаит.“ (Цепенков 1972в: 322). Кирил Пенушлиски во поговорот на првиот том од десеттомното издание на целокупните материјали од Цепенков нагласува дека тие „детински работи“ се всушност детски песни и „ако тој навистина знаел ‘едно чудо’ детски песни, тогаш зачудува тоа што тој оставил само неколку вакви забележани песни, можеби затоа што се согласувал со татка си дека се тоа ‘детински работи’.“ (Цепенков 1972а: 333–332). Тој навистина нема оставено значителен број детски песни, но сепак и тие неколку не се занемарливи. Имено, се работи за десет песни (159, 160, 163–170), од кои на една од нив *Моје оди на вода* (163.), Цепенков нагласил дека е „Песна за дете рулче као да го играат в раце“ (Цепенков 1972а: 327). Тој има направено многу поголем влог собирајќи детски игри и играчки од кои запишал 95 (за некои од нив освен опис, оставил и илустриран приказ). Многу интересни од филолошки и од лингвистички аспект се прилозите што Цепенков ги остава за јазикот на децата. Во еден, (*Неколку детински зборови* (Цепенков 1972в: 178–180)) нашиот исклучително прониклив и талентиран собирач прави краток речник на зборови со кои мајките им се обраќаат на децата, но и со кои децата разговараат меѓу себе. Во вториот, тој се задржува на пословечките (условни) детски говори во Прилепско каде што ги објаснува преку примери тајните јазици на децата. Меѓу нив се наоѓаат птичешкиот, штракалцкиот и петеловиот јазик (јазици на гре; кла, кле, кли и уригу), потоа јазици на гра; мање; уша, уше; ноори; нандара; ликус; сион и др. (Цепенков 1972в: 216–238).

2.4 Собирачи од 20 и 21 век

Собирачката дејност на детските народни песни во 20 век доживува своја стагнација. Фолклористичката наука го става детскиот фолклор на маргините на своите проучувања, особено кога станува збор за теренски истражувања посветени токму на собирање и на запишување детски народни песни. Тоа резултира со сè помалку запишан и архивиран материјал, но и со сè помалку проучувачи на овој специфичен жанровски облик. Гане Тодоровски уште во 1969 год., со својата статија *За македонскиот детски фолклор* го истакнува недостатокот од фолклористи-истражувачи на детскиот фолклор, како и воопшто научни трудови што ќе овозможат продлабочено исчитување, анализирање и класифицирање на детските народни песни. „По сè изгледа дека сè уште детскиот фолклор (или таканаречените пократки фолклорни жанрови) во рамките на фолклористиката и во нашиов век и во поразвиените земји и средини ја споделува судбината на релативно подзаборавено, периферно и споредно подрачје на интерес!“ (Тодоровски 1998: 19)

И покрај таквите околности и исходи, се издадени неколку исклучително значајни збирки собрани детски песни од нашите простори кои вреди да се споменат. Еден од значајните проучувачи е Боне Величковски чие научно поле на интерес е токму детскиот фолклор и кратките книжевни жанрови. По долготрајните теренски истражувања тој ја издава книгата *Македонски детски фолклор* која содржи бројка од над 250 детски фолклорни облици од различни жанрови, вклучувајќи ги и многуте варијанти. Придонес кон собирачката дејност имаат дадено и Марко Китевски, Иван Котев и секако научните работници во Институтот за фолклор „Марко Цепенков“, кој е носител на фолклористичката наука од оваа област. Во тој контекст, редно е да се спомене и книгата *Влашкиот детски фолклор* на Клеанти Лиаку-Ановска што претставува двојазична збирка на етнографски материјали напишана на македонски и на влашки јазик и е единствена од ваков вид.

Не смее да се занемарат и бројните фолклористички трудови посветени на детскиот фолклор од страна на Кирил Пенушлиски, Томе Саздов, Мито Спасевски, Харалампие Поленаковиќ, Вера Стојчевска-Антиќ, Филип Каваев, Ели Башиќ и многу други. Сите тие ја збогатиле македонската фолклористика со многу научни статии во списанија, научни трудови, книжевни огледи и прилози во зборници без кои денешната состојба на детскиот фолклор не би била на ова завидно ниво.

5. Детскиот фолклор во досегашните позначајни класификации на истражувачите

Досега се направени повеќе класификации на детскиот фолклор од македонски и од странски истражувачи, но тука ќе се задржиме само на поважните класификации што ќе ни послужат при класифицирањето на нашиот собран корпус на детски песни од теренското истражување.

Со оглед на тоа што нашиот предмет на истражување ги вклучува само детските народни песни и стихувани творби, прво ќе ја спомене класификацијата на Цветана Романска што ја прави во книгата *Българска народна ѝсен* издадена во Софија во 1965 год. Неа ја истакнува уште Гане Тодоровски (Тодоровски 1998: 26) наведувајќи ги еднаесетте групи од нејзината поделба: 1. приспивни песни, 2. забавачки и речитативи, 3. детски скандирања за сонцето, маглата, облаците и дождот, 4. песни и скандирања за животни и растенија, 5. детски закачки и подбивки, 6. детски песнички и скандирања при различни работи и дејства, 7. бројчаници, 8. песнички при детски игри, 9. детски празнично-обредни песни и скандирања, 10. брзозборки и игрозборки, 11. песни за животни. Тој потенцира дека кон ваквата класификација „можат да постојат извесни резерви заради нејзината непотполност и раздробеност на слични подгрупи.“ (Тодоровски 1998: 26).

Кирил Пенушлиски опишува неколку поединечни детски жанрови во рамките на кратките фолклорни жанрови истакнувајќи дека се работи за „самостојна, посебна категорија на разновидни песни и игри“ (Пенушлиски 2012: 463). Тој споменува неколку видови детски песни: приспивни песни, залагалки, припевки, бројаници, небитници (небилици), детски игри, брзозборки и детски забави, а дава и краток опис на најважните карактеристики на секоја категорија.

Слична поделба прави и Томе Саздов при класификацијата на народната поезија изделувајќи ги песните за деца од другите жанрови. Тој се задржува на говорните игри како најпопуларни народни умотворби од таков вид во кои ги вбројува: залагалките, брзозборките, бројаниците и приспивните стихови (Саздов 1997: 74).

Во својата книга *Народно творештво за деца – разглови и синџези*, Мито Спасевски исто така прави жанровска класификација на детскиот фолклор. Тој посочува дека неговата поделба е еден вид сума на дотогашните класификации од македонските фолклористи. Тој таму ги наведува: приспивните песни, детските песни за животни и растенија, закачките (задиралките), смешките и шегобијните, залагалките, бројалките и брзозборките (Спасевски 2019: 26–27). За сите поединечно дава и краток опис.

Боне Величковски пред Мито Спасевски прави своја класификација на детскиот фолклор. Тој нагласува дека при поделбата на детските жанрови се раководел „од искуствата на претходните истражувачи од оваа област, од различни региони и од различни идиоматски називи и терминологија, прифаќајќи ја во целост, со таа разлика што ја дополнително ја проширил, но далеку од тоа да биде исцрпна и да претставува егзистивен каталог на голем број форми.“ (Величковски 2011: 34). Неговата класификација ги содржи следниве видови и подвидови: фолклор на мајчинството и детинството, приспивни песни, залагалки, песни за забава, брзозборки, подбивања (покуди), лажења (лажги, превари), детски изрази со кои се дразнат другите деца, изреки, гатанки, прашанки, игра на зборови (каламбур), закани и поздрави и отпоздравувања на детски начин (пофалби, честитки).

Вредна да се спомене е и класификацијата на Перикле Папахаци кој има дадено огромен придонес кон детскиот фолклор кај Власите во Грција и во Македонија. Клеанти Лиаку-Ановска во предоворот на нејзиното дело *Влашкиот детски фолклор* ја изложува неговата класификација што содржи: приспивни песни (со подгрупи – песни коишто се пеат кога детето заспива, песни за будење или игра и кога детето проодува), различни изразувања, мимика, изразувања со прсти, комулативни изразувања, заклетви, сатира кај децата, детски шеги, настава, детски игри, песни насловени за птици, инсекти и детски пцовки, навреди (Лиаку-Ановска 2001: 7–8).

6. Класификација на детските народни песни – од собраниот корпус од теренското истражување (со примери)

Врз посочените класификации направени од поважните македонски и странски проучувачи на македонскиот детски фолклор, се темели нашата класификација што произлезе од собраниот корпус на теренското истражување.

Така, класификацијата на материјалот од теренското истражување на видови и подвидови е следнава:

1. Приспивни песни
2. Песни за разбудување
3. Залагалки
 - а. песни за животни и растенија
 - б. песни за раце/прсти
 - в. песни за бабата, дедото, мајката
 - г. песни за одржување на лична хигиена
 - д. песни со различни мотиви
4. Броенки

5. Песни што се дел од детски игри
 - а. игри со прсти
 - б. игри со раце
 - в. групни игри
6. Песни за забава (шегобијни песни)
7. Поводни песни
8. Календарски песни

Класификацијата на детските песни на осум видови е направена врз основа на намената на песната, односно целта и функцијата поради кои била изведувана и пеена. Во сооднос со класификацијата на приспивните песни на Перикле Папахаци ние изведовме две различни категории – приспивни песни и песни за разбудување. Поради бројноста на собраните залагалки и воедно за попрецизно проучување и иследување, одлучивме истите да ги поделиме на пет подвидови во зависност од мотивот, односно содржината што се обработува во нив. Кај песните што се дел од детски игри класификацијата произлезе од начинот на изведувањето и од бројот на вклучените учесници. Поводните песни се издвоија како посебна група поради условеноста на изведување што подразбира посебни околности (специфичен повод). Во поглед на календарските песни, ги издвоивме од календарско-обредните бидејќи тие не подразбираат никаков обред и не вклучуваат обредни дејствија. Тоа се песни што се поврзани со определени денови/празници како и со годишни времиња, односно сезони на природата. Броенките и песните за забава (шегобијните песни) ги презедовме од повеќето истражувачи како вообичаени детски жанрови.

Важно е повторно да се истакне дека при теренското истражување не беа земени предвид другите детски жанрови како гатанките, брзозборките, детските игри, фразите, лажгите, прашанките и другите видови прозен и драмски детски фолклор. Ним ќе им посветиме внимание во некои понатамошни истражувања.

8.1. Приспивни песни

Приспивните песни се фолклорни творби кои се создаваат и се изведуваат од страна на мајките, бабите или од други членови на семејството (најчесто жени), со цел полесно и побрзо заспивање на детето. Во минатото постоела дискусија околу тоа дали приспивните песни да се третираат како песни создадени од возрасните, а со тоа да не се дел од детскиот фолклор, или пак да останат во неговите рамки, како што е случај и со другите литератури (руска, бугарска). Вера Стојчевска-Антиќ предлага ако се земе предвид намената, тие да се вбројат во детскиот фолклор, а поради фактот

што се сепак создадени и интерпретирани од возрасните да бидат дел и од семејните песни (Антиќ 1972: 440). Боне Величковски нагласува дека тие „се жанр од народната семејна поезија“ (Величковски 2011:25), а Томе Саздов ги поставува како меѓужанр помеѓу семејните народни песни и кратките народни умотворби за деца (Саздов 1997: 78). Со оглед на тоа што и залагалките се детски песни кои се создадени од возрасните, но кај кои изведувачот е сепак детето, сметаме дека и приспивните песни би требало да бидат дел од детскиот фолклор поради првичната намена која е насочена кон детето. Исто така, многу е чест случајот кога приспивните песни ги учат и ги изведуваат и малите девојчиња играјќи си со кукли за да може адекватно да ја имитираат мајката при заспивањето на своите деца. Така што, тешко е да се постави јасна граница меѓу интерпретаторите на приспивните песни и нив ќе ги сметаме за детски песни.

Карактеристично за оваа категорија на песни е тоа што се одликуваат со посебна милозвучност и мелодија во кои се проткаени најинтимните емоции на мајката. Тие се изведувани со тивок тон, со мил глас и со определена монотоност на говорот со цел побрзо заспивање на детето. Тоа најчесто е проследено со нишкање на детето во рацете или во skutот или нишкање на колевката каде што спие. Песната се повторува сè додека детето не потоне во сон. Кај повеќе собирачи се засведочени примери на песни каде што мајката го повикува сонот или искажува желби за растење на детето и за неговиот животен пат, но во нашето теренско истражување пронајдовме само една песна со таков мотив – мајката посакува синот да стане крал или цар (*Нани, нани дејџенце* (2.)). Песни за заспивање се и песните *Нани, нани лушка* (3.) и *Ниши, ниши нишалче* (4.). Најпознатата приспивна песна од нашите простори *Нани, нани бебенце* (1.) е всушност варијанта на песната за разбудување *Сџани, сџани дејџенце* (5.), на што укажува содржината во нејзиното продолжение. *Сџани, сџани дејџенце* (5.) е авторска песна под наслов *Сџани дејџенце* создадена од Васил Куноски, а првпат е објавена во стихозбирката *Зајче безојавче* во 1957 год. Песната запишана во собраниот материјал од нашето теренско истражување бележи разлики од авторската песна и на содржински и на формален план, што значи дека оваа песна преминала од авторската книжевност во народното творештво (и се губи првичниот автор, се изведува во усна форма и добива варијанти). Ваквата појава на онародување на авторската книжевност е многу специфична и се пројавува како тенденција во современ контекст. Воедно, поради мелодиската компатибилност, песната *Сџани, сџани дејџенце* (5.) добила варијанта *Нани, нани бебенце* (1.) што припаѓа на приспивните песни, односно на друг вид во рамките на класификацијата на детските песни.

Во споредба со минатото, приспивните песни денес доживуваат свој пад на употреба и зачестеност. Очигледно потребата од заспивање на децата со песна сè повеќе се губи со појавата на технологијата и лесниот пристап до различни снимени аудио песни и звуци со кои се постигнува истиот резултат. Но, за жал, сите тие нови начини на заспивање на децата не влијаат позитивно на односот родител-дете. Всушност, приспивните песни немаат само механичка функција, да го заспијат детето, тие поседуваат и исклучително емоционална и психотерапевтска улога која придонесува кон здрава врска меѓу родителот и детето. Преку приспивните песни детето за првпат го запознава родителскиот глас и мајчиниот јазик, така што придобивките од нивната употреба се безбројни.

8.2. Песни за разбудување

И кај песните за разбудување важна компонента е начинот на изведување, нежниот глас и бавното темпо. Тие се песни што се пеат додека е детето сè уште во постелата, додека се расонува. Во нивната содржина се опфатени ведри теми и мотиви преку кои мајката го повикува детето да стане и да го започне денот, а се среќаваат и наративи во кои е опишано утрото на некои животни. Такви песни се *Ситани, ситани деиенце* (5.), *Сонувало едно мече* (6.) и *Едно ујиро Дедо Меѓо* (7.).

Песните за разбудување, како и приспивните песни се значително помалубројни од другите категории. Кај повеќето собирачи на детскиот фолклор нема никакви записи за вакви песни, ниту за традицијата на изведување/пење. Во текот на теренското истражување, некои информатори не се сеќаваа на ни една приспивна песна, но беа запознаени со нивното постоење како и со условите и намената на изведување. Но песните за разбудување најдоа на сосема поразличен прием. Повеќето информатори не само што не знаеја ни една таква песна, туку и никогаш не се сретнале со песни од овој вид. Факт е дека денес нивната претставеност сè повеќе опаѓа и се губи, како и самата практика на будење на детето со песна. Тука се работи за смена на различни воспитно-педагошки принципи во кои се судираат ставовите и мислењата на повеќе генерации. Во секој случај, нивната појава како феномен е исклучително драгоцен и останува времето да покаже дали како форма ќе биде истисната од фолклорот или ќе биде поактивно изведувана.

8.3. Залагалки

Залагалките (или залажувалки како јазично попречилен поим) се детски песни кои се пеат за да се залаже детето, да се смири и да престане да плаче. Нив ги создаваат возрасните, а до определена возраст на детето и ги изведуваат сè додека тоа не научи и само да ги пее. Тие се неминовно најбројни од сите видови детски песни, како во нашето теренско истражување, така и во досегашните собрани материјали. За полесно проучување ги поделивме на пет подгрупи во зависност од содржината, односно од мотивот, носител на песната: песни за животни и растенија, песни за раце/прсти, песни за бабата, дедото и мајката, песни за одржување на личната хигиена и песни со различни мотиви. Воедно, ако се земе предвид широкиот опсег на употреба, различното временско потекло и возраста на детето на кои се наменети, може да се направат повеќе дополнителни поделби на кои ќе се задржиме понатаму во текстот.

Залагалките се првите песни, веднаш по приспивните, што возрасните им ги пеат на децата. Во зависност од содржината, ритамот и мелодијата, можат да бидат наменети за деца од најрана возраст (1-2 години) и за деца во ран детски развој (2-7 години). Нивната функција, исто така, се менува соодветно на возраста на детето.

Кај деца од најмала возраст (1 до 2 години), првичната намена на залагалките е да се залаже расплаканото дете фокусирајќи го неговото внимание кон играта и кон песната. Типични залагалки со таква намена се оние од најстар период засведочени и од нашите први собирачи на народни умотворби (Миладиновци, Шапкарев и Цепенков) како што се: *Пајор, ѓајор ношиња* (43.), *Кац, бабо, кацице* (44.), *Чук, чук лобода* (45.), *Чанџр, чанџр кочија* (64.), *Думба, думба дивина* (66.) и др. Овие песни често се изведуваат додека детето седи во скутот на родителот или кај некој друг близок, кој народски кажано го думка детето нишкајќи ги нозете во ритамот на песната. Нивната содржина не е толку во преден план колку што е ритамот и певливоста. За развојот на детето на таа возраст е многу важно да ја вежба концентрацијата и да може да го задржи вниманието подолго време, што ефективно се постигнува со овие залагалки. Интересна е и песната *Ова е црквата* (75), како и песните под број 76 и 77 во кои се инкорпорирани движења врз лицето, главата или рацете на детето преку кои тоа се засмејува и се забавува. Опишувањето на деловите на црквата со помош на лицето на детето во *Ова е црквата* (75.) е мошне импресивен елемент, особено поради тоа што никоја од избраните соодветности не е

случајна (метафорите: глава – црква, очи – пенцериња, устата – порта). Овој мотив (единствен од ваков вид) навистина е извонреден пример за начинот на кој народот успеал низ игра да го претстави христијанството пред детето и да го привлече од најрана возраст кон почитување на црковните објекти.

За овој период од растот на детето се карактеристични и песните за раце и прсти, кои дозволуваат движења и драматизација од страна на родителот со што повторно се привлекува интересот на детето. Ќе се задржиме на една од нив, *Палчејо рекло* (55.), бидејќи е одличен пример за песна што развила различни варијанти со различен дидактички крај. Имено, залагалката е во вид на разговор меѓу прстите кои одлучуваат да крадат немајќи никаква храна, но најмалото прсте сака да биде поткажувач („потказанче“), односно да ги накаже, да ги наководи другите прсти. Тука започнуваат варијантите кои на различен начин го осудуваат чинот на поткажување (а не самата кражба!). Во првите две варијанти (55I. и 55II.) другите прсти вршат поткуп, односно го подмитуваат малото прсте со храна (копанче, сиренце) сè со цел да не ги издаде, а во вторите две (55III. и 55IV.) го уценуваат, му се закануваат дека ќе го истепаат и „истолчат“ ако каже. Во петтата варијанта (55V.) се среќава клетва, што е повторно еден вид закана кон поткажувачот. Неверојатно е како дидактичкиот елемент и поуката се насочени токму кон поткажувањето, а не кон самата кражба што може на некој начин да ги измести морално-етичките вредности кај детето. Но сепак, се работи за залагалка наменета на деца од најмала возраст кога нивното внимание не е насочено кон содржината на песната, туку кон самата мелодија и ритмика, па веројатно не би ја разбрале на начин на кој возрасен би ѝ пристапил.

Со развојот на говорот и когнитивниот, односно интелектуалниот развој, кога детето ќе започне активно да разбира и да зборува, тоа е подготвено за малку покомплексни залагалки. Покрај првичната намена да се смири и да се залаже детето доаѓа и потребата да се развива артикулацијата на гласовите и на говорот, да се поттикнува неговата имагинацијата, но се јавува и едукативниот аспект кој е важен за детската перцепција на стварноста и осознавањето на средината. Затоа голем број залагалки ги вклучуваат животните и растенијата.

Едукативниот и дидактичкиот елемент се особено засилени кај песните за животни и за растенија. Преку нив детето се запознава со изгледот на животните, нивните карактеристики, врската што ја имаат со човекот и придобивките од нивно чување/одгледување, синцирот на исхрана во природата, релацијата родител-дете во животинскиот свет и др. Во дел од овие песни животните се персонифицираат и прераснуваат во ликови со човечки особини. Такви се *Кокошката на Мишко* (17.), *Зайко*

куиш радио (21.), Сигнало маче на каче (28.) и др. Во овие залагалки се застапени бројни домашни и диви животни од нашето поднебје како што се: маче, куче, петел, кокошка, зајак, лисица, крава, штрк, прасе, глувче, гугутка и многу други.

Интересен мотив што може да се сретне кај ваквите песни е мотивот на свадба на животните. Тој е застапен во песните *Цуцул ѝаси говеда* (8.), *Таму долу на ѝолјана* (10.) и делумно во *Трѣнал ешко да се жени* (9.). Мотивот на свадба на животните се среќава и во повеќе песни собрани од браќата Миладиновци (22–28). Томе Саздов ги споменува овие песни опишувајќи ги хумористичните народни песни (Саздов 1986: 175), а според класификацијата на Кирил Пенушлиски тие би припаѓале во небелиците (Пенушлиски 2012: 472). Сепак, импозантно и секако неслучајно е нивното присуство меѓу песните за деца, особено ако песната се разгледува како волшебна приказна, а свадбата како иницијациски чин.

Кај повеќето примери на залагалки за деца во рано детство специфична е формата на дијалог и формата на прашање-одговор. Тоа овозможува многу полесно усвојување на песната, како и вежбање на комуникациските вештини. Прашалната интонација особено придонесува за одржување на вниманието на детето, а притоа се постигнува негова активна вклученост во разговорот. Такви се песните под број (11.), *Дего сеги на жруиќа* (42.) и *Сонце бонце* (63.). Од книжевен аспект, Јадранка Владова ги истакнува како примери за верижна приказна, односно „г. н. пребројувалки, надоврзувачки приказни во кои постои стереотипна утврдена шема со повторувања.“ (Владова 1985: 59).

Развојот на општеството, начинот на живот и промените во педагошките принципи оставаат свој белег и во детските песни. Ако се направи дијахрониска компаративна анализа на песните од постар период и оние создадени по Втората светска војна, може да се забележат извесни промени во содржината, но и во стилот на изразување. Со свесноста за воспитувачките цели, теренското истражување покажува дека се јавуваат и песни со поинтензивна и „намерна“ дидактика. Такви се песните за одржување на личната хигиена. Таму дидактиката е очигледна за возрастниот, но ненаметлива пред детето, не ѝ пречи на песната и не ја прави одбивна во детските очи. Освен бабата и дедото, се појавува и ликот на мајката. Јазикот на песните се поедноставува, па архаизмите, турцизмите и дијалектизмите се изоставаат на сметка на новата лексика. Од астрофични, песните почнуваат да се делат на строфи (и тоа најчесто катрени). Сето ова е одраз на новото време, на современото и потребата на родителот да се приспособи на новите услови, а истовремено и на авторската книжевност за деца. Тука се отежнува разликувањето на народните залагалки од авторските песни за

деца, бидејќи во голема мера родителите почнуваат да преземаат авторски песни од букварите и од читанките, а по одреден период името на авторот на песната целосно се губи (како што е случајот *Сџани дејџенце* од Васил Куноски, но и со *Чисџа Дана* – песна за која повеќемина од информаторите тврдеа дека е народна песна, но истата е напишана од Јонче Јосифовски и објавена во *Буквар со читанка за џрво одделение* во 1945 год.). Така што и *Чисџа Дана* е пример дека на современ план настанува процес на онародување на авторската книжевност за деца, каде што песната со автор го губи првичниот создавач и развива свои варијанти.

8.4. Броенки

Броенките се стихувани детски песни кои служат за поделба на улогите во играта, поделба на децата на тимови или избирање на еден играч кој треба да ја започне играта. Се претпоставува дека имаат исклучително старо потекло што ги поврзува со времето кога луѓето верувале во моќта на зборот, а броенката била блиска до инкантантациите и баењата. Таа се поврзува и соритуалното пребројување на предметите што е карактеристично за поранешните фази на развитокот на човештвото каде што резултатот од пребројувањето се чувал во тајност. (Величковски 2011: 51, 57). Некои броенки во својот јазичен состав содржат целосно неразбирливи и наизглед бесмислени зборови за кои се смета дека се остатоци од старите тајни, заумни јазици. „Неразбирливите зборови имаат врска со забранувањето на пребројувањето кај одделни народи. Во некои случаи пред броевите се ставал одречен збор – не, за да не се изврши директно пребројување. Освен тоа, било раширено верувањето дека и животните и птиците можат да го разберат човечкиот говор. Затоа извесни групи луѓе, кога требало да определат некоја улога, се договарале за значењето на одделни зборови, кои ги знаеле само тие“ (Антиќ 1978: 337). Броенките, всушност, изменети и профанизирани преминале од фолклорот на возрасните во детската игра. Затоа се присутни броенки во чиј состав има комбинација од нејасни „бесмислени“ зборови и од семантички полни зборови од словенско потекло. Кај броенките од постар слој, се јавуваат и доста турцизми под влијание на интеркултурните односи на нашите простори. Не е исклучено од истите причини во составот на овие песни да влегуваат и зборови од романско или од влашко потекло.

Тргувајќи од јазичните одлики, броенките се делат на две, односно на три групи (Билјана Сикимиќ ги дели на броенки со бројчена основа и броенки со делумно или потполно неразбирлив текст (Sikimić 1996: 263), а Боне Величковски додава и трета група броенки што се создадени во поново време настанати со имитација на некои модерни форми (Величковски

2011: 53)). Во собраниот материјал од нашето теренско истражување има само една песна со бројна низа до десет на македонски јазик (91.), која би припаѓала на групата броенки со бројчена основа. Од другите видови ќе ги издвоиме броенките под број 85I, 89, 92, 98 како броенки со комбиниран (делумно неразбилив) текст и броенките под број 85III, 93, 97 со потполно неразбирлив текст. Во последниве може да влезат и броенките под број 100, 101I и 101II, кои по јазичниот состав припаѓаат тука, но поради намената ги класифициравме меѓу песните што се дел од игри.

Изведувањето на овој вид детски песни се извршува под определени правила и околности. Броенките секогаш ѝ претходат на групната детска игра што се исполнува надвор, на улица или во природа. Едно дете е бројач, па изборот на тој што ќе ја пее броенката може да се направи на различни начини. На некои места (Кавадарци) изборот е произволен, понекогаш и самопрокламиран, па најдоминантното дете се пријавува да го врши броењето. Некаде тоа го прави најстарото дете или физички најголемото (што повторно се поврзува со одредена хиерархиска надреденост на тој што се избира да броеј). Интересен е случајот на децата во Прилеп. Таму броенката ја кажува тој што ќе се фати прв за „живо зелено“. Живо зелено претставува зелено растение, лист или тревка, кое не треба да е исушено или веќе скинато (треба да е живо). Оној што ќе биде најбрз меѓу децата и прв ќе допре и/или ќе скине „живо зелено“ ја изведува броенката. Понекогаш скинатото растение бројачот го држи и во текот на броењето, но тоа не е неопходно. Пред да почне да ја пее броенката, детето ја доближува раката со која ќе броеј до устата и дувнува двапати во прстите велееќи „Ху, ху!“. Со оглед на тоа што видовме дека и самите броенки се со доста старо потекло, и овие дејства што се практикуваат во Прилеп може да се толкуваат како остатоци од дамнешните пагански верувања и од времето кога броенките биле поврзани со растенијата и со природата на едно повисоко рамниште.

Која броенка ќе биде употребена зависи од структурата на играта и од нејзините правила, па се избираат различни броенки за различна намена. Доколку играта изискува две групи на деца, тогаш се употребуваат броенките под број 78, 84I и 84III. Притоа вторите две броенки се извршуваат со движење на раката лево-десно додека се пее песната, а по завршетокот секое дете треба да избере дали ќе ја сврти дланката од внатрешната или од надворешната страна. Па, во еден тим ќе бидат децата кои ја свртиле раката на истата страна. Доколку е потребно да се избере еден играч кој ќе ја започне играта, броењето може да се одвива по пат на елиминација (да се повторува песната онолку пати колку што е потребно за да се истребат сите играчи и да остане само еден) или броењето се изведува само еднаш и оној кај кој ќе заврши последниот збор/слог од песната ќе биде почетниот играч.

За време на броењето децата стојат во круг, бројачот започнува да ја пее песната и со десната рака се движи во насока на стрелките на часовникот, за секое дете по еден збор/слог во зависност од ритмот на песната. Некои песни бараат од детето кај што завршила песната да каже една боја, име или држава, по што се бројат децата изговарајќи го зборот глас по глас. Такви се песните под број 80, 82I, 83, 86, 94.

Содржината на броенките има најчесто хумористичен карактер. Во песните се исмеваат ликовите на попот и царицата, но се среќаваат и историски личности како Тито и Хитлер (84II.) или фудбалерот Дарко Панчев (99.). Исто така се застапени и повеќе топоними: Сава, Вардар, Југославија и Македонија. Некаде сижето на броенката е бесмислено и второстепено во споредба со ритмот и ритмичките стапки во песната. Нивната должина може да варира, од кратки песнички со 4 стиха, до долги наративи од по петнаесетина стихови (81.).

Броенките имаат огромно значење за детскиот психофизички раст и развој. Тие помагаат во подобрувањето на артикулацијата на определени гласови, имплицитно го поттикнуваат јавното говорење, односно го мотивираат детето слободно да зборува и да се изразува пред публика, овозможуваат градење смисла за редослед, ја вежбаат меморијата и учењето стихови напамет, децата математички се описменуваат (учат да бројат), добиваат смисла за ритам и рима, за мелодија и интонација. Со некои броенки што во себе содржат и одредени прашања да се наведе име, боја или држава, детето вежба спелување, но и брзо размислување на дадена тема. Една од поважните придобивки на овие детски песни е креативноста и творчката имагинација за создавање нови броенки.

За броенките, како книжевна и музичка фолклорна форма се најважни ритмот и римата. Ели Башиќ уште во 1966 год. нагласува дека се појавува забрзано осиромашување на музикалноста на детските броенки кои почнуваат да се унифицираат, односно да се типизираат (Башиќ 1968: 148). За тоа најмногу го обвинува образовниот систем и реформите со кои броенките влегле во редовната настава како „средство“ за воспитување во училиштето. „Броеницата ние возрасните сега му ја враќаме на оној што ја создал. Но не веќе спонтана, не како бујна радост на акцијата од којашто се раѓа кажувањето, туку како ‘средство за учење’. Му ја враќаме на детето осмислена, пречистена, моторички децидирана, дезинфицирана од детската спонтаност.“ (Башиќ 1968: 147). Броенката во себе го носи детскиот креативен дух како ниеден друг фолклорен жанр. Таа со сета своја спонтаност и чистина не може да биде копирана и репродуцирана од возрасниот на начин на кој детето ја создава. Всушност, како чин на пркос, детето сака да поседува нешто свое кое возрасниот не ќе може да го разбере

и да му го одземе. Затоа броенката се стреми да се развива, да ја проширува своата форма, да добива дополнителни задолженија и барања, да создава нова мелографија и уште побогати наративи што ќе го пресликуваат општеството онака како што го гледа само детето.

8.5. Песни што се дел од детски игри

Во оваа група детски песни ги вклучивме стихуваните фолклорни творби што влегуваат во составот на детските игри. Според видот на играта и бројот на играчи ги поделивме на три групи: игри со прсти, игри со раце и групни игри. Тука ќе ги разгледаме само песните изделени од внатрешниот контекст на играта не задржувајќи се на поединечностите што самата игра ги содржи во себе. Со други зборови, ќе се задржиме само на книжевниот и на воспитниот елемент на песната како таква, одвоена од фолклорните аспекти на играта.

Во првата група припаѓаат песни што се дел од игри со пребројување или движење на прстите, детско гатање и една постара игра во вид на драматизација. Првите три песни (*Елељум, белељум (100.), 101I, 101III.*) по својот јазичен состав припаѓаат на броенките со неразбирлив текст (а подразбираат и пребројување), но бидејќи не се изведуваат надвор од играта со прсти како другите броенки, ги вклучивме во песните што се дел од игри (иако може да се сметаат за песни во меѓужанр). Тие имаат и свој запис од Цепенков во одделот за детски игри под истото име (Цепенков 1972б: 60/365). Таму стои дека ја играат мали деца, најмногу девојчиња, а денес во играта може да се вклучат и двата пола подеднакво. Играта се состои од пребројување на прстите додека не остане само еден прст што ќе биде победник. За жал, оваа игра сè повеќе се губи од употреба (со истите правила е засведочена само во Прилеп и тоа од мал број информатори), а како причина веројатно се јавува нејасниот бессижетен текст. Слична игра со пребројување е и играта со броење на тупаници (110.), каде што наместо прстите, секое дете ги поставува пред себе рацете стегнати во тупаница. На истиот принцип, се пребројуваат тупаниците додека не се стигне до една последна. Таа игра има српскохрватско потекло, а запишана е и од Зорица Рајковиќ во 1978 год. во Загреб (Rajković 1978: 79).

Вража, вража, вражалице (102.) е интересна песна за игра во која се прорекува судбината, елемент повторно преземен од светот на возрасните. Во детскиот фолклор има повеќе вакви слични примери што подразбираат предвидување на идниот сопруг или момче и се најчесто својствени само за девојчињата. Интересна игра од овој подвид песни е и *Чук, чук Сшојанче (102.)*, исто така, запишана од Марко Цепенков под наслов *Дај ми, бабо,*

оџон (Цепенков 1972б: 45/349). Се игра најмногу со две деца, независно од полот. И дијалогот и сижето на песната собрана на теренското истражување не се разликуваат многу од тие кај Цепенков.

Следните песни од оваа категорија вклучуваат игри со раце и најчесто се изведуваат меѓу две деца. Повеќето се играат со разни движења и плескања на рацете додека двете деца ја пеат песничката. Во нивната содржина на современ план, според собраниот материјал од нашето истражување, веќе се среќаваат и ликови од цртаните филмови како што се Мики Маус, Том и Џери, Пинк Пантер и Пикачу. Присуството на ваквите цртани ликови може да ни сугерира информација за времето (периодот) на создавање на овие песни што се поврзува со појавата на телевизијата и преносот на детска програма на нашите простори. Песни од ваков вид не се наоѓаат во собраните умотворби од 19 век, тие се одлика на поновите генерации од 60-тите години па наваму. Воедно, песната во која се среќава ликот Пикачу (108П.) е од понов датум (крајот на 90-тите години) бидејќи тогаш започнува емитувањето на цртаниот филм „Покемон“ на телевизиските програми. Тоа укажува на тоа дека и потребата од варијантност на песните поради нивно приспособување на актуелниот современ контекст се јавува и кон крајот на 20 и почетокот на 21 век.

Доста специфична песна е *Ти забодев џри ножа (111.)* што се пее додека едно дете на грбот од другото ги демонстрира различните грозоморни нешта опеани во песната. Целта е детето да се наежи, па дури и да се исплаши, поради што таа во себе содржи морничави животни, инсекти и воопшто морбиден амбиент. Во оваа песна и во следната (*Коџа Ана беше мала (112.)*) се среќава демонолошката појава на вештерката од народната митологија, а застапен е и ликот на џаволот. Присуството на вакви митолошки и демонски ликови во детскиот фолклор докажува дека децата отсекогаш се интересирале за енигматични нешта што им влеваат страв и непријатност, а таквата рецепција се задржала и на современ план. Овие и слични ликови се среќаваат и во европските сказни за деца и во другите народни приказни од нашите простори. Тие им предизвикуваат љубопитство на децата да проникнат во мистериозното, во неоткриеното и недостапното, да бидат дел од тоа што возрасните најмногу се плашеле.

Играта *Коџа Ана беше мала (112.)* има извонреден наратив кој го следи животот на жената (Ана) од раѓањето до смртта. Се игра со две девојчиња што напоредно во еден стих од песната плескаат со рацете, а во другиот со однапред определени движења на рацете, главата и лицето ги имитираат животните фази на Ана. Оваа игра подетално ја има истражувано Драгица Божинова која вака го објаснува моментот на имитација: „Имитацијата преку мимика пружа можност за голема креативност, што девојчињата

ја користат. Психолошкиот процес на идентификација на девојчињата со ‘Ане’ е многу присутен и познат во карактеристичниот период на растењето, особено во периодот од 5 до 12 години... Врз имитацијата, како вроден инстинкт, се засновува подражавањето на сè она што ја опкружува секоја индивидуа, а со тоа и развојот на говорот, мислењето, како и други особини што ги стекнува индивидуата во својот развој.“ (Божинова 1990: 54). Преку играта *Кога Ана беше мала* секое девојче се поистоветува со Ана и го преживува нејзиниот живот, а истовремено го замислува и го проектира својот посакувајќи си богата фамилија и среќно семејство.

Последниот подвид од оваа категорија се песни што се дел од групни игри. Во нашиот корпус на собрани детски песни има различни видови игри од кои за некои игри се неопходни одредени реквизити (ластик, топка), а некои се вербални или игри со улоги. Тука се запишани само стихуваните творби што имаат книжевна и естетска вредност врз коишто не треба да се основа генерализирано мислење за детските игри во Македонија.

Сите претходно наведени песни од оваа категорија се исклучително значајни за детството на секое дете бидејќи поттикнуваат социјализација и го разбудуваат тимскиот дух. Детските игри, особено групните, овозможуваат детето полесно да се вклопи во средината, да научи да се приспособува на мнозинството, да соработува и да ги почитува правилата на групата, а физичката активност го помага здравиот раст и развој. Со игрите што се изведуваат со раце/прсти детето учи координација на движењата и ја вежба фината моторика. Некои од нив иницираат креативност во создавањето и изведувањето на имитации, што повторно го поттикнува критичкото око кај детето и моќта на запазување. Но најважно од сè е што сите придобивки од игрите доаѓаат низ забава и смеа, бидејќи тоа е основната цел на играта – да го направи детето среќно.

8.6. Песни за забава (шегобијни песни)

Во овој вид детски песни ги класифициравме песните чија основна намена е забава и засмејување на детето низ говорна игра. Нивната употреба е општоприфатена од сите возрасти и затоа е тешко да се направи децидна граница меѓу шегобијните песни за деца и хумористичните песни за возрасни. Одредени различности може да се воочат во содржината и во мотивите, како и во јазичниот стил на изразување, но секако не можеме да бидеме строго категорични по тоа прашање.

Детските песни за забава и според нашето истражување бележат дополнителни разлики кај возраста на реципиентот, па така некои според структурата се посоодветни за деца од најмала возраст и деца во рано

детство како што се песните *Шејтао је Мики Маус* (128.), *До, ре, ми, фа, сол* (129.), *Пеј, цуле, њеј* (130.), *Здро̀во-жиро* (132.), *Здро̀во, здро̀во, здро̀во* (133.), *Точка, њочка, њочка* (134.), *Тики, њики, њачка* (135.), *Паја, Пањак* (136.). Другите песни најчесто ги пеат деца во училишна и тинејџерска возраст. Овие се особено карактеристични по ласцивните изрази што ги содржат, а некаде продираат и еротски елементи што ги прави несоодветни за детска рецепција. Бидејќи се работи за фолклорни форми што произлегуваат од децата, ние како воспитувачи не можеме да ги заштитиме од нив, ниту да го спречиме нивното дополнително развивање и ширење. Некои од овие песни нефилтрирано се преминати од фолклорот на возрастните во детскиот фолклор. Но треба да се земе во обзир тоа што во поголемиот број случаи децата ги прифаќаат песните само како форма, површински им приоѓаат без задлабочување, така што не претставуваат опасност за крвката детска психа.

Хуморот и сатирата во овој жанр често се манифестираат преку иронијата и исмевањето на одредени ликови што ги опкружуваат децата. Првата песна од собраниот материјал што припаѓа на оваа категорија, *Таблања е црна* (125.), има интересно сиже каде што се исмеваат училишните предмети и наставниците. Се среќаваат и песни што исмеваат одредени имиња (*Трајко Трајко* (126.), *Пејко наш* (127.)) и песната под број 142, кои може да се вклучат и во жанрот на подбивките. Како и кај броенките и песните што се дел од игри, и овде се исмева ликот на царот и на современ план, а се среќаваат ликови од цртаните филмови (Мики Маус, Паја Патак), па дури и ликот на Дедо Мраз. Сите овие нешта одат во прилог на основата цел на шегобијните песни – да го забавуваат детето и да изнудат смеа.

8.7. Поводни песни

Поводните песни се издвоија од другите детски песни поради нивната намена, односно поради условеноста во изведувањето на песните. За да се испее некоја од поводните песни се потребни посебни околности, да се исполнат определени услови односно да се создаде предвреме утврдениот повод поради кој се пее песната. Содржината на песната е, исто така, во согласност со поводот, наменета му е нему и се согласува со него во даден сооднос. Меѓу поводот и песната се образува каузален однос кој не може да се наруши, па песната секогаш доаѓа како последица на поводот, таа е негов одговор и решение. Поводот е најчесто поврзан со детето, или детето го прави тоа или учествува во него. Овие песни може да вклучуваат определени дејства или движења во зависност од контекстот и околностите. Намената на поводните песни е речиси секогаш забава и смеа.

Песната со број 145 ја пеат две деца за да се помират по настанат конфликт. Потребно е двете деца да ги здружат малите прстиња од десната рака и нишкајки ги рацете лево-десно да ја испеат песната едногласно. Ова е еден вид чин на ветување дека нема да се повтори претходната кавга (во англиската традиција се нарекува „pinky promise“). На глобално ниво постојат многу песни токму за оваа намена што ги вклучуваат истите движења, што пак ја објаснува и исклучителната варијантност (дури 7 варијанти) на целата територија на Македонија.

Повторачки ѝаѝагал (146.) се пее кога некое дете ќе повторува исти зборови постојано или ќе го повторува говорот на другиот. Децата често чувствуваат предизвик во провоцирањето на возрасниот или на своето другарче. Со оваа песна се санкционира таквото однесување на еден забавен и духовит начин. *Слика аѝараѝ (147I.)* или *Слики аѝараѝ (147II.)* се песни што развиле различни функции во различни градови. Имено, првата песна (147I.) во Прилеп се пее кога на некое дете случајно му се гледа долната облека, со што на суптилен и индиректен начин му се укажува да внимава, а во Гевгелија песната 146II е дел од детска игра со истото име. *Мајсѝоре, мајсѝоре (148.)* се пее исклучиво во автобус за да се надополни патувањето со забава и веселост. Последните две песни од корпусот што припаѓаат на оваа категорија се доста кратки (иако за песната под број 148 информаторката тврдеше дека има продолжение, но не можеше да се сети на останатите стихови). Па така песната *Шѝрба баба којѝа (149.)* се пее кога некое дете ги изгубило предните заби, а другата песна, *Носи ѝамѝур сѝо кила (150.)*, се пее кога некое дете има нешто на главата (некаков предмет, хартија или ткаенина) за кое не е свесно, за повторно на еден суптилен начин да му се укаже на тоа.

Овие песни се исклучително интересни за истражување, особено ако се согледа потеклото и поттикнувачот на активностите поврзани со нив, како и сличностите и разликите со другите национални фолклори во балкански, европски и светски рамки.

8.8. Календарски песни

Календарските песни кај повеќето истражувачи се наречени календарско-обредни или календарско-обичајни песни. Ние ги согледуваме изолирано бидејќи во нашите собрани материјали има песни што се поврзани со определени денови или празници, но притоа не подразбираат никаков обред или обичај. Во нив ги вметнавме и песните поврзани со некои годишни времиња и климатски промени како што се *Во ливадаѝа зелена (154.)*, *Паѓај, ѝаѓај бело снеже (155.)*, *Зимска радосѝ (156.)* и песната

под број 157. Во другите песни (*Ајрили-ли-ли (151.)* и *Џурцелe веле (152.)*) што се пеат на први април и на Ѓурѓовден (6 Мај) се јавува хумористична содржина. Песната под број 153 што се пее исто така на Ѓурѓовден може да се смета како песна во меѓужанр бидејќи ја пеат момчиња и девојчиња додека се нишаат на нишалка (остатоци од обредното нишање поврзано само со празникот Ѓурѓовден).

9. Резултати од истражувањето

По завршување на теренското истражување архивиран е фолклорен материјал од 157 различни песни и вкупно 210 детски песни вклучувајќи ги и сите варијанти. Од нив има 4 приспивни песни, 3 песни за разбудување, 70 залагалки, 22 броенки, 25 песни што се дел од игри, 20 песни за забава (шегобијни песни), 6 поводни песни и 7 календарски песни. Бројот на собраните песни од секоја категорија е различен што укажува на различна варијантност и популарност на определени видови песни. Како што и веќе посочивме, приспивните песни и песните за разбудување се најмалубројни поради губењето на потребата кај современите родители од ваков вид песни. Залагалките се најбројни, што е случај и кај повеќето собирачи на македонските детски народни песни.

Кога се во прашање фолклорни творби, нивното датирање знае да биде многу тежок процес. Под датирање реферираме на проникнување во потеклото на песната или мотивот опишан во неа, а не на времето кога е запишана (бидејќи тоа најчесто се знае). Во нашиот корпус од теренското истражување има 20 песни што се веќе запишани од нашите деветнаесеттовековни собирачи – браќата Миладиновци, Кузман Шапкарев и Марко Цепенков, додека дел се документирани од други собирачи, а се издадени во софискиот зборник (СБНУ). Тие имаат најстаро потекло и се, на некој начин, варијанти на песните запишани во 19 век. Според сличности во мотивот, лексиката и астрофичната композиција на песните, од истиот период ги датираме и *Тргнал Ешко да се жени (9.)*, *Таму долу на ѓолјана (10.)*, *Гулајчето вода ѓие (16.)*, *Прсѓиѓе на раѓеѓе (56.)*, *Ова е црквѓа (75.)*, *Ти забодев ѓри ножа (111.)*, *Во ливадаѓа зелена (154.)*, како и броенките со неразбирлив текст. Со двете светски војни настануваат промени во мотивите и содржината, па се појавуваат песни за војникот (*Војниче јуначе (71.)*), за хајдуци и ѓандари (78.), песни во кои се среќаваат Хитлер и Тито (84II.). Во тој период преку интеркултурните врски со народите што биле дел од СФРЈ, почнуваат да влегуваат голем број детски песни на српски јазик. Тие и денес се доста често употребувани меѓу народот, што резултирало да настанат многу јазични промени на текстовите имајќи предвид дека се работи за средина со македонски мајчин јазик. Во собраниот материјал од

нашето теренско истражување, повеќето песни на српски јазик потекнуваат од српско-хрватските краеве. Тоа го докажува и фактот што меѓу песните запишани во склоп на истражувањето на Зорица Рајковиќ во Загреб 1978 год., пронајдовме неколку детски песни кои се пееле во седумдесеттите години меѓу хрватските деца, а се пеат и денес кај нас. Такви се *Ringe, ringe, raja; Pliva guska preko Save; Okoš, bokoš*(110.); *O, moni, moni, ma; Eci, peci, pes* и *En, ten, tini* (Rajković 1978), а во дипломскиот труд на Луција Внук се среќаваат и *Taši, taši tanana* (*Тајшин, тајшин танана* (57.)) и *Enci, benci* (Vnuk 2016).

Современото општество и промените во начинот на живот влијаат и врз детските песни и детскиот фолклор. Со појавата на телевизијата и детската програма, децата почнуваат да ги опејуваат омилените ликови од цртаните филмови во своите песни. Така во стиховите се појавуваат Том и Џери, Пинк Пантер, Мики Маус, Паја Патак и Пикачу. Се пее дури и во автобус (*Мајсторе, мајсторе* (148.)), се слуша радио (*Зајко кујил радио* (21.)) и се употребува апарат за фотографирање (*Слика апарат* (147.)). Под англиско влијание, се среќава и спелување на првите букви од абecedата (108I, 108II). Кај залагалките настануваат повеќе промени од книжевен и од јазичен аспект: наместо астрофичната композиција, сè повеќе се преферираат строфи, јазикот станува поедноставен, а се исфрлаат архаизмите, турцизмите и дијалектизмите, дидактиката е „понамерна“ и доаѓа во преден план, се пее за личната хигиена, за мајката. Исто така, настанува појава на онародување на авторската поезија, каде што песни напишани од автор што се наоѓаат во буквари и учебници, почнуваат да се употребуваат во секојдневието од многу родители, за по одреден период да се изгуби авторовото име (тоа е најодразено кај залагалките).

Од собраниот корпус и податоците што ги добивме за време на теренското истражување може да се согледа состојбата на детските народни песни во денешни рамки, но треба да се има предвид смената на генерации на која обрнува внимание Ели Башиќ. Детството е мошне кус период од животот на секој човек, а тоа значи дека и детскиот фолклор се негува додека детето се чувствува како дете, односно според Башиќ „од времето кога веќе може само да си игра, без надгледување од возрасните (7–8 год.) – до тогаш кога желно сака да не биде веќе дете – до пред адолесценцијата (околу 12 год.)“ (Башиќ 1965: 148). Според тоа, смената на генерации би се случувала на секои 5, односно 6 години. За време на нашето теренско истражување најмладиот информатор имаше 20 години (р. 2004 г.), а со тоа неговото детство се одвивало од 2011 год. најдоцна до 2017 год. Тоа важи и за повеќето информатори родени во 2002 г. (со детство од 2009 г. до 2015 г.). Оттука, за појасна слика на некои категории од нашата класификација

(песни што се дел од игри, песни за забава, броенки, поводни песни) важно е да се нагласи дека ова истражување најдобро го отсликува детскиот фолклор и детските песни во периодот од 2009 год. до 2017 год. За приспивните песни, песните за разбудување, залагалките и календарските песни тоа не е толку од клучно значење со оглед на тоа што дел од нив се изведуваат од возрасните.

10. Заклучок

Детските народни песни претставуваат важен сегмент од детскиот фолклор и во себе носат многу општествени и културни промени што се случуваат во животот на секое дете. Од нашето теренско истражување создадовме мошне обемен корпус на детски народни песни класифицирани во осум категории. Преку информатори од различна возраст го прикажавме овој значителен дел од детскиот фолклор на едно повеќегенерациско ниво, а географската распространетост може да понуди комплетна слика во современ контекст.

Детскиот фолклор и детските народни песни, покрај за книжевноста за деца, се од фундаментално значење за фолклористиката, етнологијата и антропологијата, но воедно тие се и епохални извори за многу интердисциплинарни проучувања. Тие може да се согледуваат како адекватен приказ на детската психа, детските интереси и мечти, детските емоции, радости и стравови, детските соништа, па преку нив да се истражуваат психолошките влијанија врз детскиот раст и развој. Како важен дел од народното воспитание и содржејќи во себе голем број воспитно-образовни процеси и цели, кон детските народни песни може да се пристапи и од педагошки аспект, па да се проучува воспитната практика на народниот воспитувач, но и воопшто употребата на детскиот фолклор за воспитни цели во современ контекст. Овие песни се податливи и за лингвистички и за јазични истражувања насочени кон лексичкиот фонд, фонетските и морфосинтаксичките елементи, лингвостилистичките аспекти, врз нив може да се врши етимолошка анализа на текстот како и компаративна дијакрониска анализа меѓу детските песни на современ план и песните запишани од нашите преродбеници од 19 век. Тоа може да се прошири и на споредбена јазична анализа во словенски и во балкански рамки, ако овие песни се сопостават со песните од детскиот фолклор на соседните народи. Нивната вредност е исклучително значајна и како книжевни текстови што опфаќаат разнообразност на мотиви, ликови, наративи, стилски фигури, но и различна версификација, метрика, ритам и

рима. Тие најдобро може да се проучуваат во рамки на книжевноста за деца преку која може да се иследуваат критериумите за соодветност на текстот за детска рецепција, аспектите на чудното, чудесното и фантастичното, загонетното и енигматичното во текстот, но и нивните естетски вредности како поезија рамноправна на таа наменета на возрасните.

Детските народни песни се претставници на фолклорната традиција на нашата средина во која детето се пројавува и како носител и како наследник на фолклорот. Во денешните современи услови со бројни технолошки предизвици, детето добива иманентно значење за опстојбата на детските жанрови и за нивниот развој, па архивирањето и документирањето токму сега се надеваме дека може да донесе многу придобивки. Собраните детски народни песни од теренското истражување би можеле да понудат богат корпус за ексцерпирање материјал што ќе им послужи на целите на повеќе различни научни области и дисциплини. Преку собраниот корпус и нашите согледување се надеваме дека дадовме барем мал придонес кон зачувување на овие креативни детски изблици што може да бидат темел и инспирација на натамошни научни истражувања.

ДЕТСКИ НАРОДНИ ПЕСНИ

ОД ТЕРЕНСКОТО ИСТРАЖУВАЊЕ

ПРИСПИВНИ ПЕСНИ

1.

НАНИ, НАНИ БЕБЕНЦЕ¹

Нани, нани бебенце,
надвор пее петленце,
пее кукурига,
тебе ми те вика.

2.

НАНИ, НАНИ ДЕТЕНЦЕ²

Нани, нани детенце,
у шарена лулкичка,
мама ќе те лула,
голем да пораснеш,
на крало кралство да земеш,
на царо царство да земеш,
нани, нани мило сине на мама.

1 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство (Нина Насеска, р. 2002, во Прилеп) Песната е варијанта на песната *Сџани, сџани дејенце* (5.)

2 Запишана според кажување на Царка Стојкова, р. 1952, во с. Нивичани, Кочанско.

3.

НАНИ, НАНИ ЛУШКА³

Нани, нани Лушка,
под Морава (Вардара) крушка,
ту си седи тетка,
па си лула Летка.

4.

НИШИ, НИШИ НИШАЛЧЕ⁴

Ниши, ниши, нишалче,
изнишај ми петнаесет,
ако не се толку,
преброј ги пак,
преброј ги пак...

3 Запишана според кажување на Соња Апостоловска, р. 1979, во Скопје.

4 Запишана според кажување на Елизабета Катароска, р. 1972, во Кавадарци.

ПЕСНИ ЗА РАЗБУДУВАЊЕ

5.

СТАНИ, СТАНИ ДЕТЕНЦЕ⁵

Стани, стани детенце,
надвор пее петленце,
пее кукурига,
тебе ми те вика.

Да измиеш рачиња, ноџиња,
да бидеш чисто,
како вчера исто.

6.

СОНУВАЛО ЕДНО МЕЧЕ⁶

Сонувало едно мече,
дека јаде мед,
и изело така тоа,
пет кошници в ред.

Утрото мајка му го буди,
„Стани, (стани / мое) мило мече,
стана сиот шумски свет.“
„Остави ме мила мамо,
да појадам (сладок / малку) мед.“

5 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Оваа песна е варијанта на авторската песна „Стани детенце“ од Васил Куноски што се наоѓа во стихозбирката „Зајче безопавче“ (1957).

6 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

7.

ЕДНО УТРО ДЕДО МЕДО⁷

Едно утро Дедо Медо,
станал во пет,⁸
па си рекол: „Време дојде
кај да барам мед?“

Една пчелка глас му слушна,
па му даде знак,
„Хеј немој дедо да те снајде
како лани пак“.

7 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп, а засведочена и од Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

8 Во варијантата на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп, овој стих се јавува како „видел шарен цвет“.

ЗАЛАГАЛКИ

Песни за животни и растенија

8.

ЦУЦУЛ ПАСИ ГОВЕДА⁹

Цуцул паси говеда,
покрај река Ситница,
поминала лисица:
„Добро утро Цуцуле!“
„Дал Бог добро лисицо,
што е врева во село?“

„Комарец/комар-бег се женеше
за мушичка девојка,
петел дрва цепеше,
кокошка ги редеше.“
„Ој кокошко, мендушко,¹⁰
убо реди дрвата,
да не ти ги скршам ребрата.“

9 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Песната ја има во „Зборникот“ на браќата Миладиновци под наслов „Цуцул пасит гојада“ и дел под наслов „Комар-беј се женеше“ (Миладиновци 1983: 25, 26), а нејзина верзија има и во собраните умотворби на Шапкарев под наслов „Цуцул паси говеда“ (Шапкарев 1976: 772).

10 Последните три стиха од песната се среќаваат и како посебна песна (според кажување на Ратка Блажеска, р. 1948, во Прилеп).

9.

ТРГНАЛ ЕШКО ДА СЕ ЖЕНИ¹¹

Тргнал ешко да се жени,
невеста да бара,
невестица берикуќна –
мома за јунака.
Кај одеше се слушаше
„Ај, оттука аро,
со боцкалки гурелаво,
грбаво и старо,
кој на тебе глупав ешко,
со малечка глава,
и кус и грд, за никаде,
жена ќе ти дава.
(Ерген / Тогаш) ешко се расплака,
срцето му гори,
во пуст живот без женичка
сирак што ќе стори.

11 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

10.

ТАМУ ДОЛУ НА ПОЛЈАНА¹²

Таму долу на полјана,
чудна свадба вчера стана.
Кумчо волчо се женеше,
а невеста лиска беше,
магаренце чалгација,
свирка свери чудесија,
а пак дебел јазо стари,
за свадбата манџа вари.

Ми јадеа и пиеја,
цел ден ми се веселеа,
а за (името или имињата на децата),
не остана од манџата.

12 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

11.

I.¹³

Мацо, карамацо,
кај си била?
На воденица.
Што си јала?
Тупеница.
Камо мене?
Пис, пис, пис.

III.¹⁶

Мацо, кацо,
каде беше?
Ки попот.
Шо ти даде?
Леќа.
Шо ти посла?
Вреќа.
Има ли место,
мацо за мене?
Нема, пиш, пиш, пиш.

II.¹⁴

Мацо, мацо,
каде беше?
Воденица.
Шо јадеше?
Топеница.
Камо мене?
Нема тебе.¹⁵

IV.¹⁷

Гугу, гугуче,
кај гукаш?
Под мовче.
Шо јадиш?
Пченица.
Камо мене?
Аш, нема тебе.

-
- 13 Запишана според кажување на Лилјана Димовска, р. 1948, во Скопје. Оваа песна се наоѓа и во собраните умотворби на Шапкарев (Шапкарев 1976: 67/455).
- 14 Варијанта според кажување на Ратка Блажеска, р. 1948, во Прилеп, а истата е слушната и од Божин Станковски, р. 1940, во с. Попадија, Велешко.
- 15 Во варијантата според кажување на Каролина Спиркоска, р. 1961, во Прилеп на крајот има уште два стиха „Кој че ја јади, / (името на детето) ја изеде“.
- 16 Запишана според кажување на Билјана Јаковова, р. 1974, во Неготино.
- 17 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

12.

ЕДНО ПЕТЛЕ МАЛО¹⁸

Едно петле мало,
на гранче си спало,
од далеку лиса,
го намириса.
Тогаш петлето
со крилцата претна
и високо летна.

13.

КУКУРИГУ ПЕТЛЕ¹⁹

Кукуригу петле,
не ми гази метле,
оди викни дада,
да купиме метле,
да чекаме зета,
зета Николета.

18 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

19 Запишана според кажување на Ратка Блажеска, р. 1946, во Прилеп. Песната ја има и во собраните народни умотворби на Шапкарев (Шапкарев 1976: 58/453).

14.

ПИЛЕ, ПИЛЕ²⁰

Пиле, пиле, јас те знам,
сакаш нешто да ти дам,
на ти житце да колвнеш
и петле да пораснеш.

15.

ГУГУТЧЕ, ДЕВОЈЧЕ²¹

Гугутче, девојче,
Што плетиш?
Елече.
За кого?
За (името на детето).

20 Запишана според кажување на Цветанка Силјаноска, р. 1960, во Прилеп.

21 Запишана според кажување на Ружица Велеска, р. 1938, во с. Десово, Прилепско.
Се пее кога ќе се слушне звук на гугутка така што секој слог е усогласен со пеењето на гугутката.

16.

ГУЛАПЧЕТО ВОДА ПИЕ²²

Гулапчето вода пие,
вода пие, горе гледе,
горе гледе во небото,
во небото, во сонцето,
мама оди на пазарче,
тато оди во градина,
да ми бере јаболчица.

17.

КОКОШКАТА НА МИШКО²³

Кокошката на Мишко:
„Ква, ква, ква“,
пилињата ги бара:
„Пи, пи, пи“.
„Каде сте мои пилчиња?“
„Еве сме мамо, еве сме.
Паднавме во една дупка,
едно по едно, сега сме две,
едно по едно, сега сме три.“

22 Запишана според кажување на Марија Георгиева, р. 2004, во Гевгелија.

23 Запишана според кажување на Мери Донеска, р. 1971, во Охрид.

18.

ШТРКУ ШАРЕН, ШТРКУ МИЛ²⁴

Штрку шарен, штрку мил,
кажи, кажи кај си бил.

I.

„На југ, на југ деца мили,
кај што сонце грее
и никогаш снег не вее.“

II.

„На југ, на југ деца мили,
кај што студот нема сили.“

24 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

19.

НАШАТА КРАВА²⁵

Нашата крава,
млеко дава,
утро-вечер по котленце,
си остава за теленце.
Таа го храни,
вол да стани,
нивје да ора,
нас да не храни.

20.

ЛИСИЦА²⁶

Итра кума,
шета в шума,
бара храна,
ќе се кара,
пилињата ги мерка,
главна е таа сверка.

25 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

26 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

21.

ЗАЈКО КУПИЛ РАДИО²⁷

Зајко купил радио,
ова шега не е,
отсега во гората,
свирка ќе се лее.
Свирката одекнува,
од мрак до зора,
зајците весело,
водат кршни ора.
Играат и пеат,
под мустаќ се смеат.
„Дојди, дојди ловче,
в оро да се фатиш,
за свирката наша
не треба да платиш.“

27 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

22.

НЕПОСЛУШЕН ЗАЈКО²⁸

Низ ливада росна
трчал зајко бос,
сега силно кашла,
и дише на нос...

Во гората зајко
јал зелени круши,
а сега е невесел
и обесил уши.

Тој се прејал зелка,
мешето го боли:
– Ај, стани ми, синко!
– мајка му го моли.

Надвор веќе студи,
дува ветер влажен,
на постела сега,
лежи зајко тажен.

28 Запишана според кажување на Весна Цакоска-Насеска, р. 1969, во Прилеп.

23.

ЗАЈЧЕНЦЕ МИЛИЧКО²⁹

Зајченце миличко,
зајченце сивичко,
заврти се, заврти,
одврти се, одврти,
подај си рачичка,
да ти дадам тревичка,
да растиш да порасниш,
и јуначе да станиш.

24.

ЗЕЛКО, ЗЕЛКО ЗЕЛЕНА³⁰

Зелко, зелко зелена,
на три дела делена,
едниот мене,
другиот тебе,
третиот го нема,
зајчето го зеде.

29 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

30 Запишана според кажување на Поликсенија Боцеска-Мијоска, р. 1962, во Прилеп.

25.

БРМ, БРМ ПЧЕЛИЧКЕ³¹

Брм, брм пчеличке,
брм, брм сестричке,
дај ми мене мед,
а јас тебе цвет.

26.

АВ, АВ, ШАРКО ЛАЕ

I.³²

Ав, ав, Шарко лае,
за шега не знае.
само 'ржи, вие,
никогаш не спие,
пред портите наши,
стои не се плаши.

II.³³

Ав, ав, Шарко лае,
за шега не знае,
кој прв ќе го чуе,
веднаш да се јави,
кој прв ќе го чуе,
веднаш нека бега.

31 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп.

32 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

33 Запишана според кажување на Виолета Ѓорѓиевска, р. 1950, во Битола.

27.

КУЧЕ, КУЧЕ, КУЧЕНЦЕ³⁴

Куче, куче, кученце,
не оди по мама,
чувај ја куќичката,
да не биди сама.

28.

СЕДНАЛО МАЧЕ НА КАЧЕ

I.³⁵

Седнало маче на каче
и почнало да плаче,³⁶
„Оф, леле, боже до боже,
што си немам масленце,
да си ги мачкам мустаките.“

II.³⁷

Седнало маче на каче
и почнало да плаче,
„Оф, леле, боже
дај ми стапче,
да уловам врапче.“

34 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп.

35 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

36 Во варијантата според кажување на Ратка Блажеска, р. 1948, во Прилеп стои „скрстило нозе да плаче“.

37 Запишана според кажување на Царка Стојкова, р. 1952, во с. Нивичани, Кочанско.

29.

МАЧЕ, МАЧЕ, МАЧЕНЦЕ³⁸

Маче, маче, маченце,
не гибај во каченце,
таму има сиренце,
за малото детенце.³⁹

30.

МАЧЕ⁴⁰

Имам маче шарено,
шарено ем галено.
Прва му е зима,
и мустаќи има.

38 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

39 Некогаш наместо детенце се среќава името на детето во деминутив.

40 Запишана според кажување на Елизабета Катароска, р. 1972, во Кавадарци.

31. ⁴¹

Низ двор шета баба,
зад грб метла крие,
лошиот мачор,
сака да го бие.

Пст/пис/чит мачору бестрашен,
каков е тој ред,
имав осум рипчиња,
а сега се пет.

32. ⁴²

Атанасе,
кусо прасе!
Кој те пасе?
„Чичко Тасе!“
Кој ти вели
„Цуци, цуци,
Дигни уши,
берни круши.

41 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп, а засведочена е и од Каролина Спиркоска, р. 1961, во Прилеп каде во првиот стих стои „Низ двор трчка бабичка“, а во третиот „шарениот мачор“.

42 Запишана според кажување на Елизабета Катароска, р. 1972, во Кавадарци. Песната ја запишал и Шапкарев во собраните умотворби (Шапкарев 1976: 32/443).

33.

ТАСЕВОТО ПРАСЕ⁴³

Горделив и весел
е нашиот Тасе,
затоа што има
многу умно прасе.

Опавчето му е
малечко и кусо,
ушињата големи,
а влакното русо.

Има сосем мало
кусо, влажно муце
и Тасе го вика:
Гуце, гуце, гуце!

И по него трча,
прави: Гру-грув!
– Нахрани ме, Тасе,
немој да си глув!

Тоа сешто јаде,
така храни душа,
и затоа има
сланинка под гуша.

43 Запишана според кажување на Весна Цакоска-Насеска, р. 1969, во Прилеп.

34.

СИ ИМАМЕ ПРАСЕ⁴⁴

Си имаме прасе,
со малецко муце,
мајка му го вика,
Гуце, Гуце, Гуце.

А, баба ми Пеша,
по меше го чеша,
а малото прасе,
си реди салце.

35.

ЕДЕН, ДВА, ТРИ

Еден, два, три,
глувчето се скри,
зад една капина,
газот му се скина.

I.⁴⁵

На четири места,
мајка му е невеста.

II.⁴⁶

Мајка му е невеста,
татко му е момче,
на газот има свонче.

III.⁴⁷

Еден, два, три,
глувчето се скри,
кој го најде,
ти!

44 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп.

45 Сите варијанти на оваа песна претставуваат различни продолженија на првата строфа. Оваа е запишана според кажување на Виолета Насеска, р. 1946, во Велес.

46 Запишана според кажување на Соња Апостоловска, р. 1979, од Скопје.

47 Не е запишан информаторот.

36.

ГЛУВЧЕ⁴⁸

Дома имам глувченце,
што си грицка сиренце,
а од надвор мачката,
му се фрли на глувчето.

37.

ВЕРВЕРИЧКА⁴⁹

Вервечирка малечка,
рипа, скока, плаче,
зашто веќе кутрата,
нема што да јаде.

„Оревчиња, лешничиња,
цело лето редев,
вчера едно детенце
сите ми ги зеде.

Дува ладно ветренце,
нема што да јадам,
цела зима студена,
за храна јас ќе страдам.“

48 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

49 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

38.

КОКИЧЕ⁵⁰

Кокиче бело,
каде си се скрило,
под снегот бел,
досега си било.

Топлото сонце,
уште не бликнуло,
а кокичето мое,
еве деца никнуло.

39.

КОКИЧЕНЦЕ, ДЕВОЈЧЕНЦЕ⁵¹

Кокиченце,
девојченце,
бело, бело,
беличко.
Што си дошло,
толку рано,
само ем самичко?
Јас сум дошло,
мило дете,
радост да ти
донесам,
дека зимата
си појде,
а се врати
пролетта.

50 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

51 Запишана според кажување на Виолета Ѓорѓиевска, р. 1950, во Битола.

40.⁵²

Кое цвекенце,
најрано рани,
најрано пути,
тоа си има
мајка маштеа.
„Ај, стани, стани,
жолто качулче,
ќе те претече,
бело кокиче.“

41.

ШАРА БУБАМАРА⁵³

Шара бубамара,
што ли кај нас бара?
Можеби се остри,
да дојде на гости.
Лет, лет, лет,
Шара бубамара,
во детските очи,
насмевка се точи.
На дланка ми слета,
ко свезда ми цвета.

52 Не е запишан информаторот.

53 Запишана според кажување на Дарио Цакоски, р. 1997, во Прилеп.

42.

ДЕДО СЕДИ НА ГРУТКА⁵⁴

Дедо седи на грутка
и си плети јакуцка,⁵⁵
Зошто ти е јакуцка?
Да си берам желади.
Зошто ти се желади?
Да си ранам прасина.
Зошто ти се прасина?
Да си тучам момите.
Зошто ти се момите?
Да ми метат дворови.
Зошто ти се дворови?
Да ми идат сватови?
Зошто ти се сватови?
Да ми носат невеста.
Зошто ти е невеста?
Да ми роди дете.
Зошто ти е дете?
Да ме вика тате, бате.
Скриј се во грнциите,
ете ги Турците,
ке ти земат парите.

54 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Песната ја има во „Зборникот“ на Миладиновци под наслов „Дедо седи на грутка“ (Миладиновци 1983: 667), ја има и во собраните песни на Цепенков во две верзии „Дедо седи на буниште“ (Цепенков 1972а: 159) и „Баба седи на куќа“ (Цепенков 1972а: 169), ја има и во собраните умотворби на Шапкарев под наслов „Дедо“ (Шапкарев 1976: 39/447), а со мелодија и текст е запишана и во Зборникот на народни умотворби објавен во Софија во 1892 г. каде е нагласено дека е од Прилеп и дека била изведувана од детски хор. (СбНУ VIII 1892: 105).

55 Во варијантата според кажување на Рапка Блажеска, р. 1948, од Прилеп стои „и си шије торбичка / Зошто ти е торбичка?“.

43.

ПАТОР, ПАТОР НОЦИЊА⁵⁶

Патор, патор ноциња,
пасла баба козиња,
на два рида високи,
на два дола широки.
Ми напрела баба вретенце,
ми го клала на бочве,
дошло козе изгрицкало,
дошло јаре исплеткало.
„Кац, пустинче, кац, шурунче,
ми исплетка вретеното,
толку баба ми напрела
за стар дедо кошулица“.

56 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Песната ја има во „Зборникот“ на Миладиновци под истиот наслов во делот за играчки (Миладиновци 1983: 661), дел од песната е запишана и од Цепенков под наслов „Испрела баба две вретена“ (Цепенков 1972а: 167), ја има и во собраните умотворби на Шапкарев (Шапкарев 1976: 3/432, 34/444), ја запишал и Антон Стоилов како песна од Прилеп (Стоилов 2000: 3/172), а со мелодија ја има и во Зборникот на народни умотворби издаден во Софија каде е нагласено дека е песна за смирување на мали деца (СБНУ XIII 1892: 108).

44.

КАЦ, БАБО, КАЦИЦЕ

I.⁵⁷

Кац, бабо, кацице,
напрела баба вретенце,
ми го клала на бочве,
дошло куче покакало,
дошло козе помочало,
ни за дедо гајчи,
ни за баба кошулче,
ни за (името) пантоломчиња/
фустанче.

II.⁵⁸

Кац, бабо, кацице,
прела баба вретенце,
дошло јаре молкнало,
дошло козе какнало,
ни за баба гаќи,
ни за (име) чорапи.

57 Запишана според кажување на Цветанка Силјаноска, р.1960, во Прилеп. Од претходната песна „Патор, патор ноциња“, настаната е друга песна како комбинација на стиховите со тоа што се добива различен почеток, но завршните стихови се содржински слични. Во зависност од тоа дали песната се пее на девојче или момче, стихот се променува (ако е момче – пантолончиња, ако е девојче – фустанче).

58 Запишана според кажување на Елизабета Катароска, р. 1972, во Кавадарци.

45.

ЧУК, ЧУК ЛОБОДА⁵⁹

Чук, чук лобода,
падна тесла од бога,
удри баба по нога,
баба си роди р'тиче,
си го завитка во крпиче
луту ми синче Стојанче:
„Татко ти е на пазар,
ке ти купи два меда,
еднио меден,
другио лајнен,
кој че чути меденио,
кој че зборни лајненио.“

II.⁶⁰

Кој че зборни лајненио,
кој че чути меденио,
молк, замолк – за три години!

46. ⁶¹

М'к м'к м'кавица,
т'к т'к т'кавица,
кој ке прозбори ке јади
сто кила гомна,
а кој не, сто кила мед.

-
- 59 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп. Песната ја има во „Зборникот“ на Миладиновци во одделот за Играчки под истиот наслов (Миладиновци 1983: 665), ја има запишано и Шапкарев во собраните умотворби (Шапкарев 1976: 4/432), а ја запишал и Антон Стоилов (Стоилов 2000: 9/173).
- 60 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство. Ова останало како еден вид игра на молчење со која на забавен начин се наведуваат децата на тишина.
- 61 Запишана според кажување на Соња Апостоловска, р. 1979, во Скопје.

47.

ВО КУЈНАТА РАТКО⁶²

Во кујната Ратко,
баба си ја моли
„Дај ми бабо слатко,
стомакот ме боли.“

„Каде ми те боли,
покажи ми Ратко.“
– го запраша таа
и му даде слатко.

Се насмеа Ратко
и радосно зина,
„Сега мила бабичке
болката ми мина.“

62 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

48.

ЧУКАЛЕ ДЕЦА ЈАБОЛКА⁶³

I.⁶⁴

Чукале деца јаболка,
со шарени стапчиња,
излегла баба Бојана:
„Деца, деца, дечиња,
што чукате јаболка,
што збирате в решето.
ќе ви пукне мешето.“

II.⁶⁵

Чукале деца јаболчиња,
со шарени капчиња,
со дрвени стапчиња,
излегла баба Бојана,
со детето на рака,
со решето на глава:
„Бре, деца, дечиња,
што чукате јаболчиња?“

49.

ТОП, ТОП, ТОП⁶⁶

Топ, топ, топ,
кисело млеко,
кој ќе го јади?
Старите баби,
што немаат заби.

63 Песната ја има во „Зборникот“ на Миладиновци под наслов „Чукнале деца јаболка“ (Миладиновци 1983: 662) и во собраните умотворби на Шапкарев (Шапкарев: 1976: 69/456) како песна од Охрид.

64 Варијанта запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

65 Варијанта запишана според кажување на Ратка Блажеска, р. 1948, во Прилеп.

66 Запишана според кажување на Поликсенија Боцеска-Мијоска, р. 1962, од Прилеп. Песната е застапена и во скопскиот регион. Повеќе информатори од Скопје (Марија Трпковска, Стефанија Ѓорѓиевска) ја идентификуваа со друг почетен стих – „Опан, топтан“.

50.

МИЛА МАМО⁶⁷

Мила мамо,
ти нџ глџдаш и нџ чуваш,
како своја десна рака,
сџ што имаш за нас даваш,
и секој те тебе сака.

Наутро штом ќе станеме,
од постела мека,
твојот поглед мила мамо,
сите нас нџ чека.

51.

МАМО, МАМО, МАМИЧКЕ⁶⁸

Мамо, мамо, мамичке,
купи ми сандали,
да не одам боса,
ќе ме касни оса.

67 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

68 Запишана според кажување на Поликсенија Боцеска-Мијоска, р. 1963, во Прилеп.

52.

МАМА МИ Е МИЛА⁶⁹

Мама ми е мила,
многу ме сака,
ме чешла ме мие,
в градинка ме праќа.

Таму има дечиња,
мои другарчиња,
си играме, си пееме,
весело се смееме.

53.

МОЈАТА МАЈКА⁷⁰

Мојата мајка,
многу ме сака,
ме храни, ме расти,
ме чисти и мие
и кога сум болен,
во топло ме вие.

69 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

70 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

54.

ЛИЛЕ ВЕЗИ ПЕРНИЧЕ⁷¹

Лиле вези перниче,
со куче и со маче,
се боцна на прстето,
и почна да плаче.

„Бакни ми го мајчице“,
плаче и се моли,
„Ако ми го бакнеш,
нема да ме боли“.

71 Запишана според кажување на Наталија Станкоска, р. 2002, во Прилеп.

55.

ПАЛЧЕТО РЕКЛО⁷²

Палчето рекло
„Мене ми се јади“.
Показалчето рекло
„Шо че јадиме?“.
Среднио прст рекол
„Шо дал Госпо“.
Другио рекол
„Че јадиме, че крадиме“.
Малио прст рекол
„Јас че кажам!“

I.⁷³

Чути чипче, потказанче,
че ти дајме подебело копанче!

III.⁷⁵

Чути џумче потказанче,
ќе те толчам во ваганче!

II.⁷⁴

Чути чипче потказанче,
тебе ќе ти дадеме сиренце!

IV.⁷⁶

Чути чупче потпењуфче
че јадиш хотек!

V.⁷⁷

Чук, чук, Тодоре,
да не пораснеш погоре!

72 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Ја има во „Зборникот“ на Миладиновци под наслов „Палецот велит: Ајде да крадиме“ (Миладиновци 1983: 672) ја има и во собраните умотворби на Шапкарев под наслов „Прстите на рацете“ (Шапкарев 1976: 13/437), а ја запишал и Антон Стоилов со наслов „Прстите на рацете“ (Стоилов 2000: 21/178).

73 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

74 Запишана според кажување на Соња Апостоловска, р. 1979, во Скопје.

75 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

76 Запишана според кажување на Маргарита Ацеска, р. 1947, во Прилеп.

77 Запишана според кажување на Весна Цакоска-Насеска, р. 1969, во Прилеп.

56.

ПРСТИТЕ НА РАЦЕТЕ⁷⁸

Погледајте две рачиња,
две рачиња – сестричиња,
на рачиња – прстиња,
прстиња – пет братчиња.

Првото се вика Палче,
до него е показалче,
до него е висок Диме,
до него без име,
а петтото прсте,
го викаме Крсте.

57.

ТАПШИН, ТАПШИН, ТАНАНА⁷⁹

Тапшин, тапшин, танана
у свилена марама,
у марами шечера,
за (името на детето) нема вечера.⁸⁰

78 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

79 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство. Засведочена низ цела Македонија. Се пее со ракоплескање во ритамот на песната.

80 Во варијантата запишана според кажување на Елена Иваноска, р. 2000, во Прилеп стои „слатка вечера“.

58.

ДВЕ РАЧИЧКИ⁸¹

Две рачички,
со десет прсти,
имам деца јас.

Еве ги горе,
еве ги долу,
оп, на раменца!

Еве ги горе,
еве ги долу,
оп, на коленца!⁸²

Еве ги горе,
еве ги долу,
оп, на главата!

81 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Се пее така што се движат рачињата на детето соодветно со содржината на песната.

82 Последните три стиха се додадени од варијантата Запишана според кажување на Елена Иваноска, р. 2000, во Прилеп.

59.

САПУНЧЕ, САПУНЧЕ⁸³

Сапунче, сапунче,
бели пењи правиш,
да сме сите здрави,⁸⁴
весели и бели.

Огледало тогаш,⁸⁵
ќе ни каже право,
кому треба мама,
да му каже браво.

83 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

84 Има и друга варијанта со „сите да сме убави / чисти и здрави.“ според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

85 Има и варијанта со „Огледалце, огледалце / право да ми кажиш“ според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

60.

ЧИСТА ДАНА⁸⁶

Изутрина штом си стана,
на бунарот брза Дана,
вади вода и се мие,
уши, лице таа трие.

Нечистота ич не трпи,
втора кофа ене црпи.
Знае Дана, мома мила,
чистотата дава сила.

61.

ДЕНКО НЕМИЕНКО⁸⁷

Кај нас има дете,
име му е Денко,
во село го викаат
Денко немиенко.

Мајка му го вика,
да го чисти, мие,
а тој само плачи,
и само се крие.

86 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Песната се наоѓа во „Буквар со читанка за прво одделение“ од 1945 г., во издание на Државно издавателство на Македонија каде како автор се наоѓа Јонче Јосифовски. Засведочена е и од Јордана Георгиева, р. 1974, во Валандово. Во нејзината варијанта насловот „Чиста Дана“ е составен дел од песната, нејзин прв стих.

87 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

62.

ЈАС СУМ ЧИСТО ДЕТЕНЦЕ⁸⁸

Јас сум чисто детенце,
нема што да кријам,
со сапун и водичка
рачиња си мијам.

Рачиња, рачиња,
јас си мијам сама,
ех, со тие рачиња
ќе ја гушнама мама.

Имам чисти рачиња,
со нив помош давам,
на мама ѝ помагам,
добри дела правам.

Рачиња, рачиња,
јас си мијам сама,
ех, со тие рачиња
ќе ја гушнама мама.

88 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

Песни за различни мотиви

63.

СОНЦЕ БОНЦЕ⁸⁹

Сонце бонце,
Богородично јајце,
Кај е тоа јајце?
Го зедоја децата.
Кај се тие деца?
Отидоа в шума.
Кај е таа шума?
Ја изгоре оган.
Кај е тој оган?
Го изгасна вода.
Кај е таја вода?
Ја испија биоли.
Кај се тие биоли?
Ги заколија Турци.
Кај се тие Турци?
Отидоа в џамија.
Кај е таја џамија?
Џамијата падна.

89 Запишана според кажување на Ружица Велеска, р. 1938, во с. Десово, Прилепско. Песната ја има во „Зборникот“ на Миладиновци под наслов „Сонце бонце, богоо јајце“ (Миладиновци 1983: 668/485), ја има и во собраните народни умотворби на Шапкарев (Шапкарев 1976: 7/434, 37/445, 51/450), а ја запишал и Антон Стоилов како песна од Прилеп (Стоилов 2000: 185).

64.

ЧАНГР, ЧАНГР, КОЧИЈА⁹⁰

Чангр, чангр, кочија,
сите моми на вода,
една мома остана,
да ги пржи рибите,
Трајко метеше,
кандилото светеше,
мачката вресна,
кандилото тресна.

65.

ДНИТЕ ВО НЕДЕЛАТА

I.⁹¹

Понеделник – посен зелник,
вторник – тотолник,
среда – за греда,
четврток – неврток,
петок – непредок,
сабота – на пазар,
недела – на свадба.

II.⁹²

Понеделник – поседелник,
вторник – трторник,
среда – за греда,
четврток – неврток,
петок – на пазар,
сабота – од пазар,
недела – поседела.

90 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Песната ја има во Зборникот со народни умотворби објавен во Софија во 1892 г., Запишана од Т. Гавазов од Прилеп (СбНУ XIII 1892: 106), а ја има запишано и Антон Стоилов со нагласување „Кога неколку момчиња заедно одат со стомни по вода да заливаат си пејат:“ (Стоилов 2000: 41/183).

91 Запишана според кажување на Маргарита Ацеска, р. 1947, во Прилеп. Песната ја има во собраните умотворби на Шапкарев во одделот за детски залагалки под наслов „Дните во неделата“ со објаснување „Така му велела една мрзлива жена на својот маж та никако и никогаш не наоѓала време да работи.“ (Шапкарев 1976: 12/437) Варијанта на песната е запишана и од Антон Стоилов (Стоилов 2000: 37/182).

92 Запишана според кажување на Спасија Мирческа, р. 1933, во с. Никодин, Прилеп.

66.

ДУМБА, ДУМБА ДИВИНА⁹³

Думба, думба дивина,
јавна коња в дивина,
па си појде на пазар,
па си купи коњче,
на коњчето седло,
под седлото писмо,
во писмото пише:
„Се волимо више.“

67.

ТОПЧЕТО МИ ПАДНА⁹⁴

Топчето ми падна,
Калина го грабна,
дај ми го Калино!
Не ти го давам,
ќе го продавам.
За четири гроша,
Калина е лоша.

93 Запишана според кажување на Ратка Блажеска, р. 1948, во Прилеп. Песната ја има и во „Зборникот“ на Миладиновци под истиот наслов (Миладиновци 1983: 664), но и во „Сборник за народни умотворения“ (СБНУ 1892: 106), а ја има запишано и Шапкарев во своите собрани умотворби (Шапкарев 1976: 5/433,6/434, 38/446). Сите верзии имаат сличен почеток, но се разликуваат во продолжението.

94 Песната е засведочена низ цела Македонија.

68.

ЛЕНЧЕ

I.⁹⁵

Ленче бере цвеќиња,
и си плете венчиња,
едно венче сплела
за сестра си Лела.

Друго венче плете,
за братчето Мете,
а третото венче,
ќе го носи Ленче.

II⁹⁶

Лела бери цвеќиња
да си плете венчиња,
едно венче сплете,
за братчето Мете.

Второ венче сплете,
за сестра си Лила,
третото венче,
ќе го носи Лела.

69.

ТУМ, ТУМ, ТЕТО⁹⁷

Тум, тум, тето,
да излези момето,
да му видам ножето,
да му купам чевлето.

95 Запишана според кажување на Илинка Козароска, р. 1955, во Прилеп.

96 Запишана според кажување на Ратка Блажеска, р. 1948, во Прилеп.

97 Запишана според кажување на Елена Јосифоска, р. 2004, во Прилеп.

70.

МАРКОВИ КУЛИ⁹⁸

Маркови Кули,
настрана се пули,
лево-десно,
кучето е бесно.

71.

ВОЈНИЧЕ ЈУНАЧЕ⁹⁹

Војниче-јуначе
со вистинска пушка,
големо и мало,
од срце те гушка.

98 Песната е специфична за прилепскиот крај поради географската определба. Постои варијанта каде песната започнува со „Питу Гули / настрана се пули“ (според кажување на Марјанчо Насески, р. 1968, во Прилеп)

99 Запишана според кажување на Соња Апостоловска, р. 1979, во Скопје.

72.

ВРНИ, ВРНИ ДОЖД¹⁰⁰

Врни, врни дожд,
да си најдам грош,
да си купам нож,
да си сечам леб,
да си мачкам мед.

73.

ШИРИ, ШИРИ¹⁰¹

Шири, шири,
весели пешкири,
боса ја, боса ти,
заврти се (дете) ти.

100 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Варијанта на песната е запишана од Шапкарев во собраните народни умотворби (Шапкарев 1976: 48/450), а ја запишал и Антон Стоилов (Стоилов 2000: 23/179).

101 Запишана според кажување на Соња Апостоловска, р. 1979, од Скопје.

74.

ТРГАЈ, ТРГАЈ РИБАРЕ¹⁰²

Тргај, тргај рибарче,
конецот се клати,
дигни ја јадицата,
нешто ќе се фати.
Дал е жаба или рак,
или баба-жаба,
креке-креке-крак.

75.

ОВА Е ЦРКВАТА¹⁰³

Ова е црквата,
ова е едното пенцере,
ова е другото пенцере,
ова е едната соба,
ова е другата соба,
ова е мосто,
ова е портата,
ова е камбанаријата.

Ми рече попо да ја удрам камбаната –
динг, донг, динг, донг!

102 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп.

103 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. За оваа песна потребно е детето да биде во легната положба. Мајката (или друг близок) му ги покажува деловите од црквата и црквениот двор на лицето на детето. Лицето (главата) е црква, очите се пенцериња, образите се соби, брадата е мост, устата е порта, а носот е камбанарија. Камбаната се „удира“ со тоа што тој што ја изведува песната го држи носот на детето и го движи лево-десно.

76.¹⁰⁴

Чичо вози лимузина,
па му скршна на кривина,
тит, тит!

77.

I.¹⁰⁵

Лази бубе,
лази бубе,
апи, папи дете!

II.¹⁰⁶

Лази бубе.
Кај че одиш?
Под гушлето
на (името на детето).

104 Запишана според кажување на Ивана Петкоска, р. 2002, во Прилеп. Песната се пее додека детето лежи поминувајќи му со рака по целото лице, а на последниот стих се допира носот.

105 Запишана според кажување на Ивана Петкоска, р. 2002, во Прилеп.

106 Запишана според кажување на Марија Мицеска, р. 2002, во Прилеп.

БРОЕНКИ

78. ¹⁰⁷

Један, два, три
ти ћеш да будеш цандар.
Један, два, три
ти ћеш да будеш хајдук.

79.

I. ¹⁰⁸

Еци, пеци, пец
ти си мали зец,
ја сам мала пеперуга,
еци, пеци, пец.

II. ¹⁰⁹

Еци, пеци, пец,
денес добив кец,
тато ми го избриша
и ми стави пет,
мама ме кажа на учител зец,
а учител зец,
пак, ми стави кец.

107 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

108 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство. Броенката има српска варијанта што е објавена во „ХОП, ЦУП, НА КАЛУП. Избор из српске народне књижевности“. Нови Сад: 2018, во одделот за „Разбрајалица“. На нашите простори е распространета низ цела Македонија.

109 Запишана според кажување на Стефан Апостоловски, р. 2002, од Скопје.

80. ¹¹⁰

Едно куче се посрало,
да го лижиш ти,
ако не го лижиш,
да ми кажиш едно име.¹¹¹

81. ¹¹²

Падна бомба од небото,
па удари Баба Меца,
тече гној, тече крв,
кој искочи – тој е прв,
ќе те кажам на чуварот,
да те фрли во бунарот/од балконот,¹¹³
ти ќе леташ како страчка/мачка¹¹⁴,
автобусот ќе те смачка,
ако не те смачка,
ќе добиеш прачка,
прачката се мрдна,
попо прдна,
попо појде на пазар,
да си купи гајчи,
гајчите со реси,
газо му се треси.

-
- 110 Запишана според кажување на Андриана Мирческа, р. 2002, од Прилеп.
- 111 Детето кај кое ќе се падне последниот слог го кажува своето име по што се бројат буквите од името, на секое дете по една буква.
- 112 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.
- 113 Во некои варијанти се јавува и како „од балконот“ (варијанта според кажување на Мелани Ангелеска, р. 2002, од Прилеп и варијанта според кажување на Соња Апостоловска, р. 1979, во Скопје).
- 114 Во варијантата според кажување на Соња Апостоловска, р. 1979, во Скопје стои „како мачка“, а со следниот стих песната завршува.

82.

I.¹¹⁵

Во едно шише,
имало мастило,
па се истурило,
кажи една боја,
која сакаш ти,
само не лажи,
еден, два, три,
прв си ти!¹¹⁶

II.¹¹⁷

Се посрало едно слонче,
слонче на балконче,
кој ќе го лижи,
тој сега ќе мижи.
(еве баш ти.)

83.¹¹⁸

Штрко бара боја,
кажи која боја,
сакаш ти,
само не лажи,
аш, баш ти.

115 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

116 Детето кај кое ќе се падне последниот слог кажува една боја по што се бројат буквите од зборот, на секое дете по една буква. Во некои верзии последниот стих се пее и како „тоа си ти!“.

117 Запишани од Стефани Донеска, р. 2002, во Охрид и Елена Шаптеска, р. 2002, во Охрид.

118 Оваа броенка на повеќето места е дел од играта „Штркот бара боја“, но во Охрид ја употребувале и како броенка за одредување на играчи (според кажување на Елена Шаптеска, р. 2002, во Охрид).

84.

I.¹¹⁹

Компанија
месо боранија,
тавче гравче,
печено колбавче.

III.¹²¹

Лист, камен, ножички,
со печени кокошки,
тавче гравче,
печено колбавче.

II.¹²⁰

Компанија,
месо боранија,
стара Југославија,
нова Македонија,
славејчето пее,
Тито да живее,
кукавицата кука,
Хитлер да испука.

IV.¹²²

Апче бапче,
печено кебапче,
риба штука,
губи се ти од тука.

119 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство. Песната е општопозната и ја знаеја повеќе информатори.

120 Не е запишан информаторот.

121 Не е запишан информаторот.

122 Запишана според кажување на Марија Живковиќ, р. 2002, од Пробиштип.

85.

I.¹²³

Ени, мени, сени,
сени чоколада,
бил, бил, лимонада.

II.¹²⁴

Ени, мени, сени,
сени чоколада,
бур, бур, лимонада,
ако нејкеш лимонада,
ќе ти дадам чоколада,
ако нејкеш чоколада,
ќе ти дадам лимонада.

III.¹²⁵

Ени, мени, сени,
(Ен, тен, тини)
северака тини,
северака тика-така
елен, мелен, бус.

86.¹²⁶

На зајчето му загина капчето,
кажи каква боја беше тоа,
кажи право не лажи ти,
кажи право чичо ти.

123 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

124 Запишана според кажување на Марија Трпковска, р. 2002, во Скопје.

125 Запишана според кажување на Стефан Апостоловски, р. 2002, во Скопје.

126 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп.

87.

I.¹²⁷

Пајка плива преку Сава,
носи писмо у Вардара,
(Пајка плива преко Саве,
носи писмо на врх главе)
у писмото пише,
не волим те више.

II.¹²⁸

Плива патка преку мора
носи писмо до Глигора,
у писмото пише,
не волим те више.
А од друге стране,
волим морнаре.

88.¹²⁹

Иде маца покрај тебе,
пази да не те огребе,
чувај Мишо реп,
да не будеш слеп,
ако будеш слеп,
попашће ти реп
(чуваћу ти реп).

127 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп.

128 Запишана според кажување на Виолета Ѓорѓиевска, р. 1950, во Битола.

129 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп. Во Охрид таа е дел од игра според Елена Шаптеска, р. 2002, во Охрид.

89. ¹³⁰

Енци менци,
на каленци,
ту се бројат,
дванајс броја,
ен-мен,
(ш)(ч)ара-пен,
(ш)(ч)ара-упе,
гризи дупе.

90. ¹³¹

На една нива,
има една слива,
на сливата црв,
ти испаѓаш прв.

130 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп.

131 Запишана според кажување на Елена Ивановска, р. 2000, во Прилеп.

91. ¹³²

Еден, два, три,
четири, пет, шес,
седум, осум, девет, десет,
на десетта столица,
седи една кралица,
јас незе добар ден,
таа мене – мрш.

92. ¹³³

На једну мосту
писало је жаб,
жаболаб,
жабалоника,
и цип,
ципелиб,
ципелоника,
ко не зна
та реч да изговори,
он жмури.

132 Запишана според кажување на Филип Наумоски, р. 2002, во Прилеп.

133 Запишана според кажување на Филип Наумоски, р. 2002, во Прилеп.

93. ¹³⁴

Блем, блем, блем,
шкатирада,
штитина музика барбара,
вестуда нуша нушана,
чами, чами, чами,
динг, данг, донг.

94. ¹³⁵

Во едно буре,
имало жаби,
и држави,
кажи една држава
да се спасиш ти.¹³⁶

134 Запишана според кажување на Филип Наумоски, р. 2002, во Прилеп.

135 Запишана според кажување на Филип Наумоски, р. 2002, во Прилеп.

136 На тој кому ќе му се падне последниот слог, тој треба да каже една држава, а потоа се бројат гласовите од името на државата, на секое дете по еден глас и кому ќе му припадне последниот глас, тој испаѓа.

95. ¹³⁷

Мала баланица,
турска паница,
еј гиди Ванчо,
наш капетанчо.

96. ¹³⁸

Една тата,
праи врата,
пита сина,
колико клина има.

137 Запишана според кажување на Цветанка Силјаноска, р. 1960, во Прилеп.

138 Запишана според кажување на Виолета Насеска, р. 1946, во Велес.

97. ¹³⁹

Еника меника,
судијка бо,
афил бафил,
домино,
ики дрики,
дама трики зет.

98. ¹⁴⁰

Аја баја,
кара упа,
дали сакаш
уште супа?

99. ¹⁴¹

Ец пенал,
шут – гол!
Дарко Панчев
даде гол.

139 Запишана според кажување на Соња Апостоловска, р. 1979, во Скопје.

140 Запишана според кажување на Снежга Ѓорѓиоска, р. 1967, во Прилеп.

141 Запишана според кажување на Марија Трпковска, р. 2002, во Скопје.

ПЕСНИ ШТО СЕ ДЕЛ ОД ДЕТСКИ ИГРИ

Игри со прсти

100.

ЕЛЕЉУМ, БЕЛЕЉУМ¹⁴²

Елељум-белељум,
чим-чим-калељум,
јарма-јурма,
трас-трус,
бим-беле-бис,
камче кантарче,
вода војвода,
паша субаша,
бела вошка,
црна вошка.

142 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Песната е во вид на игра со прстите така што се пребројуваат прстите од рацете. Каде што ќе заврши последниот слог од песната, тој прст треба да се прибери. Оној прст што ќе остане последен, тој е победник. Песната ја има запишано Цепенков (Цепенков 1972б: 60/365) во одделот за детски игри, ја има запишано и Шапкарев во собраните умотворби (Шапкарев 1976: 16/439), а ја запишал и Антон Стоилов (Стоилов 2000: 174).

101.

I.¹⁴³

Еленица,
претеница,¹⁴⁴
домазара,
докатара,
Мартин,
чивлик,
прескочи.

II.¹⁴⁵

Елелица,
препелица,
домазара,
докатара,
чифтин,
чигулин,
Мартин,
ѓуптин,
прескочи.

102.

ВРАЖА, ВРАЖА, ВРАЖАЛИЦЕ¹⁴⁶

Вража, вража, вражалице,
верна другарице,
кажи едно машко име,
ако тебе те сака,
нека крцне овој прст.

143 Запишана според кажување на Лилјана Димовска, р. 1948, од Скопје. Песната ја има во одделот за детски игри на собраните умотворби на Цепенков (Цепенков 1972б: 60/366), а ја запишал и Шапкарев во своите собрани умотворби (Шапкарев 1976: 15/438). Со мелодија е запишана и во Зборникот на народни умотворби и книжнина во Софија (СБНУ 1892: 12/109).

144 Во варијантата на Наталија Станкоска, р. 2002, во Прилеп стои „плетеница“.

145 Запишана според кажување на Тијана Соколеска, р. 2002, во Кичево.

146 Запишана според кажување на Ленче Мицеска, р. 1973, во с. Десово, Прилепско. Ова е вид на игра со прстите (меѓу девојчиња) каде се пребројуваат сите прсти од едната рака и доколку крцне прстот каде што ќе заврши последниот стих – неа ја сака избраното машко име.

103.

ЧУК, ЧУК СТОЈАНЧЕ¹⁴⁷

– Чук, чук!

– Кој чука?

– Стојанче!

– Шо бара?

– Оганче.

– Немам јас, во погорната порта.

– Чук, чук!

– Кој чука?

– Стојанче!

– Шо бара?

– Оганче.

– Повели влезе, ама имам куче, не плаши се.

147 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп. Се игра само со две деца. Врвовите од прстите на едното дете се допираат во раширена положба, а другото треба да чука на нив водејќи го првиот дијалог. Тој се повторува четири пати, додека не се стигне до петтиот пар прсти. Таму второто дете одговара потврдно на прашањето, па кога првото импровизирано ќе „влезе“ во здружените раце ќе биде изедено од кучето. Играта е запишана и од Марко Цепенков под наслов „Дај ми, бабо, огон“ (Цепенков 1972б: 45/349).

104.

ЦИУ, ЦИУ, ЗАЈАЧЕ,¹⁴⁸

Циу, циу,¹⁴⁹ зајаче,
дур да дојди другото,
да ти прдни в увото.¹⁵⁰

105. ¹⁵¹

Гуса баба длг дедо,
гуса баба длг дедо,
цр, цр, Тодоре
капата ти изгоре.

148 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп, но засведочена е и во Скопје, Гевгелија... Оваа се пее т. ш. едната рака на првото дете треба да ја држи раката на другото дете, но само со прстите фаќајќи ја кожата од надворешната страна на дланката. Потоа со другата рака второто дете на истиот начин го фаќа првото и така се нишаат рацете горе-долу до крајот на песната каде се распрснуваат.

149 Некаде се среќава и „цици, цици“.

150 Во варијантата според кажување на Наталија Станкоска, р. 2002, во Прилеп стои „ти го зеде лепчето“.

151 Запишана според кажување на Царка Стојкова, р. 1952, во с. Нивичани, Кочанско. Се игра на ист начин како претходната (Циу, циу зајаче).

Игри со раце

106.

О МОНИ МОНИ МА¹⁵²

О, мони, мони, ма,
академи фенси фа,
фенси фа, фа, фа,
опет ха, ха, ха,
уна епе, епе, епе,
уна цepe, цepe, цepe,
уна аус, аус, аус,
Мики Маус, Маус, Маус.

152 Оваа песна претставува игра со плескање на рацете помеѓу две деца. Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

107.

ТОМ И ЦЕРИ¹⁵³

I.¹⁵⁴

Том и Цери,
Пинк Пантери,
то сам ја, ја, ја
то си ти, ти, ти,
заједно смо ја и ти.

III.¹⁵⁶

Том и Цери,
Пинк Пантери,
Високи бандери,
то су наши пријатели.

II.¹⁵⁵

Том и Цери,
Пинк Пантери,
Високи бандери,
со двајца комисери,
и тројца тенисери.

IV.¹⁵⁷

Том и Цери,
Пинк Пантери,
со високи бандери,
со двајца фудбалери,
еднио кон напред,
другио кон назад,
оле!

V.¹⁵⁸

Том и Цери,
Пинк Пантери,
виси на бандери,
падна в континери.

153 Се игра само од две деца со плескање на рацете.

154 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

155 Запишана според кажување на Филип Наумоски, р. 2002, во Прилеп.

156 Запишана според кажување на Елена Шаптеска, р. 2002, во Охрид.

157 Запишана според кажување на Марија Мицеска, р. 2002, во Прилеп.

158 Запишана според кажување на Пепа Стамков, р. 1999, во Гевгелија.

108. 159

I.

Три пати а, а, а
три пати бе, бе, бе,
три пати а,
три пати бе,
три пати а, бе, це.

II.

Пи-ка-чу,
Пикачу а, а, а,
Пикачу бе, бе, бе
Пикачу а,
Пикачу бе,
Пикачу а, бе, це.

III.

Чоко, чоко, ла, ла,
чоко, чоко, да, да,
чоко ла,
чоко да,
чоко чоко ла да.

IV.

То сам ја, ја, ја,
то си ти, ти, ти,
то сам ја,
то си ти,
заједно смо ја и ти.

159 Оваа песна исто така се игра со повторливи плескања на рацете. Сите варијанти се записи на истражувачот по секавање од своето детство.

109. 160

Ом-пом пола-
пола виски
дај ми Швепс,
(и) Индијана виски.
--- шут гол

110.

ИГРА СО БРОЕЊЕ НА ТУПАНИЦИ¹⁶¹

Окус покус,
прди кокус,
пита паја,
колико треба,
белих свежих јаја,
одговара чика Паја.

160 Запишана според кажување на Пепи Стамков, р. 1999, во Гевгелија.

161 Запишана според кажување на Филип Наумоски, р. 2002, во Прилеп.

111.

ТИ ЗАБОДЕВ ТРИ НОЖА¹⁶²

I.¹⁶³

Ти забодев три ножа, х2
ти течеше крв, х2
ти лазеа три бубачки, х2
околу вратот ти врзав една голема
змија, ссс.

II.¹⁶⁴

Ти забоделе три ножа, х2
ти тече врела крв, х2
те лаза бубачки и црви, х2
околу врат имаш змија, х2
дојде цаоло и ти напрај ху.

III.¹⁶⁵

Те боделе со ножиња, х2
те лазеле бубачиња, х2
те лазеле зми, х2
те полазил црв
и ти направил – ху!

IV.¹⁶⁶

Те бодат три ножа,
ти тече крв,
те лазат морници,
те штипат бубачките,
те буцкат комарците,
те гуше змија околу вратот,
ти иде виштерката,
ху!

162 Играта може да се игра само со две деца каде едното врз грбот на другото прави одредени движења со рацете со цел детето да се наежи.

163 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

164 Запишана според кажување на Филип Наумоски, р. 2002, во Прилеп.

165 Запишана според кажување на Марија Мицеска, р. 2002, во Прилеп.

166 Запишана според кажување на Пепи Стамков, р. 1999, во Гевгелија.

112.

КОГА АНА БЕШЕ МАЛА¹⁶⁷

I.¹⁶⁸

Кога Ана беше бебе таа вака
правеше:

Плачи ваму, плачи таму.

Кога Ана беше мала таа вака
правеше:

Играј ваму, играј таму.

Кога Ана беше мајка таа вака
правеше:

Нишај ваму, нишај таму.

Кога Ана беше баба таа вака
правеше:

Че те кажам на мајка ти!

Че те кажам на татко ти!

Кога Ана беше дух таа вака правеше:
Бу!

II.¹⁶⁹

Ана кога беше бебе правеше:

Плачи ваму, плачи таму.

Ана кога беше девојче правеше:

Скокни ваму, скокни таму.

Ана кога беше девојка правеше:

Шминкај ваму, шминкај таму.

Ана кога беше мајка правеше:

Нишај ваму, нишај таму.

Ана кога беше баба правеше:

Плети ваму, плети таму.

(Готви ваму, готви таму.)

Ана кога беше вампирка правеше:
Бу!

167 Многу специфична игра што го следи животот на Ана од раѓањето до смртта, односно по смртта. Секоја фаза од животот се демонстрира со некаква гестикација и движење на рацете.

168 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

169 Запишана според кажување на Верица Ефтоска, р. 1982, во Тетово.

113.

ИГРА СО ЛАСТИК ОД ПРИЛЕП¹⁷⁰

Олимпијада,
Тито во парада,
полиција стоп,
ќе пукаме со вистински топ,
Аница е в гроб.
Стоп!

114.

ИГРА СО ЛАСТИК ОД ГЕВГЕЛИЈА¹⁷¹

Е-ма,
е-ма дуби-да, х2
ен, ква ква ква,

Атомска бомбица,
то сам ја,
вежбам карате,
ча ча ча!

170 Запишана според кажување на Филип Наумоски, р. 2002, во Прилеп.

171 Запишана според кажување на Пепи Стамков, р. 1999, во Гевгелија.

115.

ИГРА ОД ГЕВГЕЛИЈА¹⁷²

Напијте се руно вино,
не се плашејте!
Царот е убиен,
царицата е слепа,
поминете низ црвено и жолто,
иде зеленото,
оп – стоп!

116.

ПОМИНА, ПОМИНА ОСАТА¹⁷³

Помина, помина осата,
да ги граби децата,
оловен, боловен,
затвори се вратата.

172 Запишана според кажување на Пепи Стамков, р. 1999, во Гевгелија.

173 Запишана според кажување на Елена Шаптеска, р. 2002, во Охрид.

117.

БАЛОНОТ СЕ НАДУВА¹⁷⁴

Балонот се надува,
пазете се деца
да не пукне,
пао!

118.

РИНГЕ-РИНГЕ ЈАЈА¹⁷⁵

Ринге-ринге јаја,
дошол чичо Паја,
(донесол две јаја)
едно јајце муч,
сите деца чуч.

174 Запишана според кажување на Елена Шаптеска, р. 2002, во Охрид, а засведочена и во Прилеп од Марија Мицеска, р. 2002, во Прилеп.

175 За оваа песна децата се вртат во круг фатени за раце сè до крајот од песната каде сите седнуваат на земја.

119.

ЧЕСТИТИ ЦАРЕ¹⁷⁶

Честити царе,
со ушите нагоре,
со опашот надолу,
кај ти е царицата,
да ти ебам мамицата.

120.

НИШТА МОТАЛО¹⁷⁷

Ништа мотало,
плесак,
поплесак,
љубац,
пољубац,
прва рука,
друга рука,
прва нога,
друга нога,
баба со наочари,
дедо со луле,
цаол со опашка,

176 Запишана според кажување на Филип Наумоски, р. 2002, во Прилеп. Се работи за игра со повеќе деца каде еден има улога на цар, а останатите се поданици. Тие се договараат што би имитирале пред царот, одат пред него и ја пеат песната. Потоа детето што го глуми царот треба да погоди што имитираат поданиците и доколку погоди ги брка. Тој што ќе го фати е следниот цар.

177 Запишана според кажување на Весна Цакоска-Насеска, р. 1969, во Прилеп. Ова претставува игра со топка што треба да се удира од ѕидот на секој стих и да се прават различни движења во согласност со содржината.

121.

ПРОСТО, ПРОСТО ДЕСЕТ¹⁷⁸

Просто, просто десет,
на десетта капија
има десет глави.

Просто, просто девет,
на деветта капија,
има девет глави.

...

Просто просто еден,
на првата капија,
има една глава.

178 Запишана според кажување на Весна Цакоска Насеска, р. 1969, во Прилеп (игра со топка, слична на претходната).

122.

ИГРА ОД КАВАДАРЦИ¹⁷⁹

Малото детенце,¹⁸⁰
седи и плаче,
зошто не го играат другарчињата.
Стани детенце,
избриши ги солзите,
погледни кон небото/сонцето
и насмевни се.

123. ¹⁸¹

Цар, царица,
свиња, магарица.

179 Запишано според кажување на Ивана Јаконова, р. 2002, во Кавадарци. Таму претставува вид на игра каде некое тажно и расплакано дете клечи во средината, а сите околу му ја пеат песната. Во Скопје истата песна се изведува, но не е дел од игра.

180 Некаде наместо детенце може да се сретне името на детето.

181 Ова е во вид на игра со буквите од името на детето. При секоја буква, се брои по едно од имињата и онаму каде што ќе заврши името, тоа го претставува детето. Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство. Но, засведочено е дека се играло и броејќи ги петличињата на џемперот (од Весна Цакоска Насеска, р. 1969, во Прилеп).

124.

ИДЕ МАЈКА ШКОЛОМ ДВОРОМ¹⁸²
(ДИЈА ДИЈА ДЕ)

Иде мајка школом двором,
дија дија де,
шта ђе мајка школом двором,
дија дија де,
тражи једну ђерку
дија дија де,
како да се зове,
дија дија де,
нек се зове (име)
дија дија де,
шта ђе она буде,
дија дија де,
нека буде (професија),
дија дија де,
оне ђе (глагол според професијата)
дија дија де.

182 Запишана според кажување на Елизабета Катароска, р. 1972, во Прилеп.

ПЕСНИ ЗА ЗАБАВА / ШЕГОБИЈНИ ПЕСНИ

125.

ТАБЛАТА Е ЦРНА¹⁸³

Таблата е црна,
кредата е бела,
пуста математика,
глава/памет/вода ми однела.

Час по руски,
сите деца гуски,
час по историја,
сите се изморија,
час по математика,
на учителката ѝ загина левата патика.
час по фискултура,
(сите деца „ура!“)
наставникот крена температура,
триесет и девет,
легна во кревет.
„Дајте ми чајче,
оф, леле мајче“.

183 Песната е карактеристична за помладата генерација (запис на истражувачот по сеќавање од своето детство), но ја знае и Јованка Јанакиеска, р. 1960, од Прилеп.

126.

ТРАЈКО ТРАПАЈКО¹⁸⁴

Трајко, Трапајко,
три жени водеше,
без гаќи одеше.

127.

ПЕТКО НАШ¹⁸⁵

Петко наш,
голем маж,
фатил глушец
за опаш,
па го врти,
па го сучи...

184 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

185 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

128.

ШЕТАО ЈЕ МИКИ МАУС¹⁸⁶

Шетао је Мики Маус,
здогледао лепу женску,
очи мало сиве,
ноге мало криве,
чао бени то сам ја.

129.

ДО, РЕ, МИ, ФА, СОЛ¹⁸⁷

До, ре, ми, фа, сол,
тече ми мрсол,
скоро ќе ми капне,
(името)¹⁸⁸ ќе го лапне.

186 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп.

187 Запишана според кажување на Весна Цакоска-Насеска, р. 1969, во Прилеп.

188 Тука се кажува името на детето кому му се пее песната.

130.

ПЕЈ, ЦУЛЕ, ПЕЈ¹⁸⁹

Пеј, цуле, пеј,
газот ти се веј,
еј, еј, еј

131.

СИ БИЛ ЕДЕН ЦАР¹⁹⁰

Си бил еден цар,
си мешал вар,
петелот срал,
царот јал.

189 Запишана според кажување на Виолета Ѓорѓиевска, р. 1950, од Битола, но песната ја слушнала во с. Слоештица, Демирхисарско.

190 Запишана според кажување на Лилјана Димовска, р. 1948, во Скопје.

132.

ЗДРАВО-ЖИВО¹⁹¹

Здраво-живо,
Како ми си?
Дико ми си,
Дико кале,
На сукале.

133.

ЗДРАВО, ЗДРАВО, ЗДРАВО¹⁹²

Здраво, здраво, здраво,
да се упознамо,
улица „Мица“,
број Шлаканица.

191 Запишана според кажување на Добринка Ташкоска, р. 1941, во Кривогаштани.

192 Запишана според кажување на Стефанија Ѓорѓиевска, р. 2002, во Скопје.

134.

ТОЧКА, ТОЧКА, ТОЧКА¹⁹³

Точка, точка, точка,
на баба ѝ се мочка,
на дедо му се прди,
цела куќа смрди.

135.

ТИКИ ТИКИ ТАЧКА¹⁹⁴

Тики, тики тачка,
нема више мачка,
мачката се тргна,
(име) прдна.

193 Запишана според кажување на Стефанија Ѓорѓиевска, р. 2002, во Скопје.

194 Запишана според кажување на Стефанија Ѓорѓиевска, р. 2002, во Скопје.

136.

ПАЈА ПАТАК¹⁹⁵

Паја Патак
добил задатак,
да пољуби Патку,
у гузицу слатку.

137.

ДЕДО МРАЗ, ДЕДО МРАЗ¹⁹⁶

Дедо Мраз, Дедо Мраз,
дојде и кај нас,
ни удри два-три шамари
и една клоца в газ.

195 Запишана според кажување на Стефанија Ѓорѓиевска, р. 2002, во Скопје.

196 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

138.

ГОЛЕМА КУЈЧА¹⁹⁷

Голема кујча,
голем број,
тука седи
дедо мој,
тука седи Драгица,
мојата/твојата љубовница.

139. ¹⁹⁸

У гајдаша,
гајда јечи,
у Србина,
чаша свечи,
весело, весело,
весело је то. х2

197 Запишана според кажување на Јованка Јанакиеска, р. 1960, во Прилеп.

198 Запишана според кажување на Виолета Ѓорѓиевска, р. 1950, во Битола.

140.

ДУМБА ДУМБА ДЕБЕЛА¹⁹⁹

Думба думба дебела,
свадба ти е в недела
гаките ќе ги слечиме,
сваатојте ќе ги даруваме.

141.

ДУНДА ДУНДА ДЕБЕЛА²⁰⁰

Дунда дунда дебела,
свадба ти е в недела,
кој помини штипни ја,
ништо дунда не вели,
само си се дебели.

199 Запишана според кажување на Ратка Блажеска, р. 1948, во Прилеп.

200 Запишана според кажување на Кирил Јанакиески, р. 2002, во Кривогаштани.

142. ²⁰¹

(Името на детето) будалата,
си ја скрши главата,
отиде во болница,
си најде љубовница,
отиде во Струга,
си најде друга,
појде во Штип,
си најде цип,
отиде на Треска,
газот си го сплеска.

143. ²⁰²

Бојано жандармо,
кротко води орото,
ти се млади коските,
да не скршиш ногите.

144. ²⁰³

– Тајто, тајто тајтано,
кој ти купи гајтано?
– Ми го купи пашата,
шо ме удри со машата.

201 Запишана според кажување на Стефанија Ѓорѓиевска, р. 2002, во Скопје.

202 Запишана според кажување на Радица Цветаноска, р. 1956, во Македонски Брод.

203 Запишана според кажување на Мери Донеска, р. 1971, во Охрид. Ја има Запишана и Антон Стоилов во своите собрани умотворби (Стоилов 2000: 4/172).

ПОВОДНИ ПЕСНИ

145.

ЗА СМИРУВАЊЕ²⁰⁴

I.²⁰⁵

Џив, яив, яив,
никој не е крив,
ако се скараме,
пак ќе се смириме.

II.²⁰⁶

Скарана, смирена,
скарана, смирена,
засекогаш смирена.

III.²⁰⁷

Смир, смир, смир,
до година мир,
кога ќе се скараме,
пак ќе се здружине,
смир!

IV²⁰⁸

Прост, прост, прост,
кучето под мост,
ако се скараме,
пак ќе се смириме.

V.²⁰⁹

Мир, мир, мир,
варен компир,
ако се скараме,
пак ќе се смириме.

VI.²¹⁰

Смир, смир, смир,
до година мир,
ако се скараме,
пак ќе се смириме,
ава, ава, ава,
кralицата е крава,
яив, яив, яив,
до година мир.

VII.²¹¹

Џив, яив, яив,
никој не е крив,
ако се скараме,
пак ќе се смириме.
ава, ава, ава,
(име)(кralицата) е
крава.

-
- 204 Оваа песна се пее кога децата сакаат да се смират по настанат конфликт, притоа додека ја пеат се држат за малите прстиња, односно секое дете го подава малото прете на десната рака и така „врзаните“ прстиња се движат лево-десно.
- 205 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.
- 206 Запишана според кажување на Андријана Мирческа, р. 2002, во Прилеп.
- 207 Запишана според кажување на Стефанија Ѓорѓиевска, р. 2002, во Скопје.
- 208 Запишана според кажување на Ангела Радмановиќ, р. 2002, во Штип.
- 209 Запишана според кажување на Елена Шаптеска, р. 2002, во Охрид.
- 210 Запишана според кажување на Пепа Стамков, р. 1999, во Гевгелија.
- 211 Запишана според кажување на Елена Шаптеска, р. 2002, во Охрид.

146.

ПОВТОРАЧКИ ПАПАГАЛ²¹²

I.²¹³

Повторачки папагал,
јади лајна од канал,
каналото се сруши,
(име) се сврши.

II.²¹⁴

Повторачки папагал,
јадни лајна од канал,
каналото се дупна,
(име) го шумкна.

III.²¹⁵

Повторачки папагал,
јадни лајна од канал,
една, два, три,
тоа си баш ти.

147.

СЛИКА АПАРАТ

I.²¹⁶

Слика апарат,
за целиот град,
сликите се готови
за пола сат.

II.²¹⁷

Слики слики апарат,²¹⁸
во белиот град,
сликите се готови,
да или не?

212 Песната му се пее на дете кое постојано повторува исти зборови или го повторува секој збор од устата на другиот.

213 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство.

214 Запишана според кажување на Филип Наумоски, р. 2002, во Прилеп.

215 Не е запишан информаторот.

216 Запис на истражувачот по сеќавање од своето детство. Во Прилеп оваа песна се пее доколку на некое дете случајно му се гледа долниот веш. Во Скопје и Гевгелија се пее како дел од детска игра така што тој што ја пее песничката треба да мижи, додека останатите дечиња се здруваат како на фотографија, а потоа треба да погоди каква слика замислиле другите деца.

217 Запишана според кажување на Пепи Стамков, р. 1999, во Гевгелија.

218 „Слики слики“ е тука со значење на глагол во императив (на гевгелиски дијалект).

148.

МАЈСТОРЕ, МАЈСТОРЕ²¹⁹

Мајсторе, мајсторе,
притисни на гас,
претицај, претицај,
сè што е пред нас, хеј!

149.

ШТРБА БАБА КОПЦА²²⁰

Штрба баба копца,
дајте ѝ зопца...

150.

НОСИ ПАМПУР СТО КИЛА²²¹

Носи пампур сто кила,
никој не го сејчава.

-
- 219 Запис на истражувачот по сеќавање на своето детство. Се пее во автобус, најчесто при групни излети.
- 220 Запишана според кажување на Виолета Насеска, р. 1946, во Велес. Се пее кога на некое дете му недостасуваат предните заби.
- 221 Запишана според кажување на Наталија Станкоска, р. 2002, во Прилеп. Се пее кога некое дете има нешто на главата и останатите сакаат да му се потсмеваат. Се пее додека детето не се сети дека има нешто на себе.

КАЛЕНДАРСКИ ПЕСНИ

151.

АПРИЛИ-ЛИ-ЛИ²²²

I.²²³

Априли-ли-ли,
газо ти свири,
со четири сливи,
и тие шупливи.

II.²²⁴

Априли-ли-ли,
газо ти свири,
со четири сливи,
едната пукна,
газо ти го дупна.

III.²²⁵

Априли-ли-ли,
газот ти свири,
на четири места,
мајка ти е невеста,
татко ти е цар,
а ти си магаре,
со ушите нагоре.

IV.²²⁶

Априли-ли-ли
газо ти свири,
за четири лајчиња,
пичка ти мајчина.

222 Оваа песна се пее на први април.

223 Запишана според кажување на Виолета Насеска, р. 1946, во Велес.

224 Запишана според кажување на Мирко Мицески, р. 1967, во Прилеп.

225 Запишана според кажување на Ервин Дуровски, р. 2002, во Дебар.

226 Запишана според кажување на Јована Јованова, р. 2002, во Прилеп.

152.

ЦУРЦЕЛЕ ВЕЛЕ²²⁷

Цурцеле веле,
баба роди теле,
го крстиле Веле,
го клале во јазо,
да му го јада газо.

153. ²²⁸

Лелјо²²⁹ цурцоле,
малој момеле,
(Женско име) се ниша,
(Машко име) ја гледа.

227 Запишана според кажување на Весна Цакоска-Насеска, р. 1969, во Прилеп. Се пее на Ѓурѓовден.

228 Запишана според кажување на Радица Цветаноска, р. 1956, во Македонски Брод.

229 Лелјо значи се ниша, од лее (дијалектно, од Македонски Брод).

154.

ВО ЛИВАДАТА ЗЕЛЕНА²³⁰

Во ливадата зелена,
Баба Марта е дојдена,
носи китки со цвеќиња,
и шарени мартинчиња.
Ми дочула Баба Меца,
истрчала сосе деца,
лисица со лисичиња,
зајакот со зајачиња.
Кое дете било добро,
му донела мартинчиња,
кое дете било лошо,
со стапчето ...

230 Запишана според кажување на Цветанка Силјаноска, р. 1960, во Прилеп.

155.

ПАЃАЈ, ПАЃАЈ, БЕЛО СНЕЖЕ²³¹

Паѓај, паѓај, бело снеже,²³²
радост си за нас,
дојди, дојди Бабо Зимо
и ти Дедо Мраз.

На лизгалки и на санки,
од утро до мрак,
на лизгалки и на санки,
како лани пак.

231 Запишана според кажување на Слободанка Цакоска, р. 1936, во Прилеп.

232 Песната се пее со соодветна мелодија повторувајќи ги секои два стиха по двапати.

156.

ЗИМСКА РАДОСТ²³³

Надвор ситен врни снег,
грутки деца прават,
ечи мил и весел ек
помеѓу се мават.

Онде смеа, онде плач,
онаму се борат,
не ги грее сончев зрак,
а пак лица горат.

157. ²³⁴

Отоплите страни,
јужев ветер вее,
расти љубичица,
и зелена трева,
бучат реки матни,
сето пат снегови.

233 Запишана според кажување на Елизабета Катароска, р. 1972, во Кавадарци. Последните два стиха од строфите се повторуваат два пати.

234 Запишана според кажување на Радица Цветаноска, р. 1956, во Македонски Брод

РЕГИСТАР НА ИНФОРМАТОРИ

1. Ангелеска, Мелани – р. 2002, во Прилеп – 81
2. Апостоловска, Соња – р. 1979, во Скопје – 3, 35II, 46, 55II, 71, 73, 81, 97
3. Апостоловски, Стефан – р. 2002, во Скопје – 79II, 85III
4. Ацеска, Маргарита – р. 1947, во Прилеп – 55IV, 65I
5. Блажеска, Ратка – р. 1948, во Прилеп – 11II, 8, 13, 28I, 42, 48II, 66, 68II, 140
6. Боцеска-Мијоска, Поликсенија – р. 1963, во Прилеп – 24, 49, 51
7. Велеска, Ружица – р. 1938, во с. Десово, Прилепско – 15, 63
8. Георгиева, Јордана – р. 1974, во Валандово – 60
9. Георгиева, Марија – р. 2004, во Гевгелија – 16
10. Димовска, Лилјана – р. 1948, во Скопје – 11I, 101I, 131
11. Донеска, Мери – р. 1971, во Охрид – 17, 144
12. Донеска, Стефани – р. 2002, во Охрид – 82II
13. Дуровски, Ервин – р. 2002, во Дебар – 151III
14. Ѓорѓиевска, Виолета – р. 1950, во Битола – 26II, 39, 87II, 130, 139
15. Ѓорѓиевска, Стефанија – р. 2002, во Скопје – 133, 134, 135, 136, 142, 145III
16. Ѓорѓиоска, Снежа – р. 1967, во Прилеп – 98
17. Ефтоска, Верица – р. 1983, во Тетово – 112II
18. Живковиќ, Марија – р. 2002, во Пробиштип – 84IV
19. Иваноска, Елена – р. 2000, во Прилеп – 57, 58, 90
20. Јаковова, Билјана – р. 1974, во Неготино – 11III
21. Јаковова, Ивана – р. 2002, во Кавадарци – 122
22. Јанакиеска, Јованка – р. 1960, во Прилеп – 25, 27, 34, 45, 74, 86, 87I, 89, 128, 138
23. Јанакиески, Кирил – р. 2002, во Кривогаштани – 141
24. Јованова, Јована – р. 2002, во Прилеп – 151IV
25. Јосифоска, Елена, р. 2004, во Прилеп – 69
26. Катароска, Елизабета – р. 1972, во Кавадарци – 4, 30, 32, 44II, 124, 156
27. Козароска, Илинка – р. 1955, во Прилеп – 7, 11IV, 20, 23, 31, 36, 37, 38, 52, 53, 55III, 59, 68I

28. **Мирческа, Андријана** – р. 2002, во Прилеп – 80, 81, 145II
29. **Мирческа, Спасија** – р. 1933, во с. Никодин, Прилепско – 65II
30. **Мицеска, Ленче** – р. 1973, во с. Десово, Прилепско – 102
31. **Мицеска, Марија** – р. 2002, во Прилеп – 77II, 107IV, 111III, 117
32. **Мицески, Мирко** – р. 1967, во Прилеп – 151II
33. **Насеска, Виолета** – р. 1946, во Велес – 35I, 96, 149, 151I
34. **Насески, Марјанчо** – р. 1968, во Прилеп – 96
35. **Наумоски, Филип** – р. 2002, во Прилеп – 91, 92, 93, 94, 107II, 110, 111II, 113, 119, 146II
36. **Петкоска, Ивана** – р. 2002, во Прилеп – 76, 77I
37. **Радмановиќ, Ангела** – р. 2002, во Штип – 145IV
38. **Силјаноска, Цветанка** – р. 1960, во Прилеп – 14, 44I, 95, 154
39. **Соколеска, Тијана** – р. 2002, во Кичево – 101II
40. **Спиркоска, Каролина** – р. 1961, во Прилеп – 11II, 31
41. **Стамков, Пепи** – р. 1999, во Гевгелија – 107V, 109, 111IV, 114, 115, 145VI, 147II
42. **Станковски, Божин** – р. 1940, во с. Попадија, Велешко – 11II
43. **Станкоска, Наталија**, р. 2002, во Прилеп – 54, 101I, 150
44. **Стојкова, Царка** – р. 1952, во с. Нивичани, Кочанско – 2, 28II, 105
45. **Ташкоска, Добринка** – р. 1941, во Кривогаштани – 132
46. **Трпковска, Марија** – р. 2002, во Скопје – 85II, 99
47. **Цакоска, Слободанка** – р. 1936, во Прилеп – 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 18, 19, 21, 26I, 28I, 29, 42, 43, 47, 48I, 50, 55I, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 72, 75, 100, 103, 104, 155
48. **Цакоска-Насеска, Весна** – р. 1969, во Прилеп – 22, 33, 55V, 120, 121, 123, 129, 152
49. **Цакоски, Дарио** – р. 1997, во Прилеп – 41
50. **Цветаноска, Радица** – р. 1956, во Македонски Брод – 143, 153, 157
51. **Шаптеска, Елена** – р. 2002, во Охрид – 82II, 83, 88, 107III, 116, 117, 145V, 145VII

РЕГИСТАР НА МЕСТА

1. **Битола** – 26II, 39, 87II, 139
2. **Валандово** – 60
3. **Велес** – 35I, 96, 149, 151I
4. **Гевгелија** – 16, 107V, 109, 111IV, 114, 115, 145VI, 147II
5. **Дебар** – 151III
6. **Кавадарци** – 4, 30, 32, 44II, 122, 156
7. **Кичево** – 101II
8. **Кривогаштани** – 132, 141
9. **Македонски Брод** – 143, 153, 157
10. **Неготино** – 11III
11. **Охрид** – 17, 82II, 83, 88, 107III, 116, 117, 144, 145V, 145VII
12. **Прилеп** – 1, 5–10, 11II, 11IV, 12, 13, 14, 18–25, 26I, 27, 28I, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 44I, 45, 47, 48I, 48II, 49–56, 58–62, 64, 65I, 66, 68I, 68II, 69, 70, 72, 74, 75, 76, 77I, 77II, 78, 80, 81, 86, 87I, 88, 89–95, 98, 100, 103, 104, 106, 107I, 107II, 107IV, 108, 110, 111I, 111II, 111III, 112I, 113, 117, 119, 120, 121, 123–128, 138, 140, 145I, 145II, 146I, 146II, 147I, 148, 150, 151II, 151IV, 152, 154, 155
13. **Пробиштип** – 84IV
14. **с. Десово, Прилепско** – 15, 63, 102
15. **с. Нивичани, Кочанско** – 2, 28II, 105
16. **с. Никодин, Прилепско** – 65II
17. **с. Попадија, Велешко** – 11II
18. **с. Слоештица, Демирхисарско** – 130
19. **Скопје** – 3, 11I, 35II, 46, 49, 55II, 71, 73, 19II, 81, 85II, 85III, 97, 99, 101I, 131, 133, 134, 135, 136, 15, 145III
20. **Тетово** – 112II
21. **Штип** – 145IV

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

На кирилица:

- Антиќ, В. (1972). За некои родови во македонскиот детски фолклор. *Rad XVII kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije – Poreč*, 439–435. Zagreb: „Vjesnik“
- Антиќ, В. (1978). Прилог кон изучување на македонските броеници. *Rač XVI kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije – Иѓалу*, 1969, 335–340. Цетиње: „Вјесник“
- Башиќ, Е. (1968). Броениците на југословенските деца, со посебен осврт на македонските броеници. *Македонски фолклор*. год. 1, бр. 1. Скопје: Институт за фолклор
- Божинова, Д. (1990). Детската игра „Ане кога беше малечка“ во Македонија. *Македонски фолклор*. год. 23, бр. 46. Скопје: Институт за фолклор
- Величковски, Б. (2011). *Македонски детски фолклор*. Скопје: Институт за фолклор „Марко Цепенков“
- Владова, Ј. (1985). *Литература за деца*. Скопје: „Гурѓа“
- Вражиновски, Т. (1998). *Народна митологија на Македонија, Кн. 1*. Скопје – Прилеп: Институт за старословенска култура, Книгоиздавateľство Матица македонска
- Допуѓа, Ј. (1978). Дјеца као ствараоци и наследници народних игара. *Rač XVI-oč kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije – Иѓалу*, 1969, 297–303. Цетиње: „Вјесник“
- Друговац, М. (1996). *Македонската книжевност за деца и младина*. Скопје: Детска радост
- Китевски, М. (1989). *Прилози за македонскиот фолклор*. Скопје: Култура
- Лиак-Ановска, К. (2001). *Влашкиот детски фолклор*. Скопје: Институт за фолклор „Марко Цепенков“
- Миладиновци, Д. и К. (1983). *Зборник на народни песни*. Под редакција на Х. Поленаковиќ и Т. Димитровски. Скопје: Македонска книга
- Мојсова-Чепишевска, В. (2019). *Клуч во клучалката на детскиот*. Скопје: Матица македонска

- Обрадовиќ, М. (1978). „Првање“ – Одредивање првенства за почетак игре у примерима дечјих игара Босне и Херцеговине. *Работ XVI-оџ конгреса Савеза удружења фолклориста Југославије – Иџалу, 1969*, 335–340. Цетиње: „Вјесник“
- Пенушлиски, К. (2012). *Историја на македонскиот фолклор*. Скопје: Матица македонска
- Пијаже, Ж. (1988). *Развој на интелекцијата (избор на трудови)*. Скопје: Просветно дело
- Поленаквиќ, Х. (2007). *Ситудии за македонскиот фолклор. Том 2*. Скопје: Култура
- Саздов, Т. (1986). *Фолклористички ситудии*. Скопје: Наша книга
- Саздов, Т. (1988). *Македонската народна книжевност*. Скопје: Култура
- Саздов, Т. (1997). *Усна народна книжевност*. Историја на македонската книжевност. Скопје: Детска радост
- Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Книџа I*. (1889). Софија: Министерството за народното просвџение
- Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. Книџа VIII*. (1892). Софија: Министерството за народното просвџение
- Спасевски, М. (2019). *Народно творештво за деца – разџоби и синџези*. Скопје: Феникс
- Стоилов, А. П. (2000). *Македонски народни умотворби*. Скопје: Институт за македонска литература
- Стојановиќ-Лафазановска, Л. (1998). *Ното Initiatus. Феноменот на иницијацијата во македонската народна книжевност*. Скопје: Филолошки факултет
- Тодоровска, З. (1972). Миладиновци и детскиот фолклор. *Работ XVII kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije – Poreč*, 451–453. Zagreb: „Vjesnik“
- Тодоровски, Г. (1998). За македонскиот детски фолклор. Во М. Спасовски (прир.). *Фолклорни и книжевни огледи за македонската литературна за деца*, 19-28, Скопје: Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“
- Хаџи-Пецова, М. (1978). Дечје игре у НР Македонији. *Работ XVI-оџ конгреса Савеза удружења фолклориста Југославије – Иџалу, 1969*. 53–61. Цетиње: „Вјесник“
- Цепенков, М. К. (1972а). *Народни песни. Книџа прва*. Редактирал д-р К. Пенушлиски. Соработник Б. Петровски. Скопје: Македонска книга
- Цепенков, М. К. (1972б). *Народни верувања. Дейски игри. Книџа деветија*. Редактирале д-р К. Пенушлиски и Л. Спировска. Скопје: Македонска книга
- Цепенков, М. К. (1972в). *Материјали литературни творби. Книџа десетија*. Редактирал д-р Блаже Ристовски. Скопје: Македонска книга

- Шапкарев, К. А. (1976). *Избрани дела. Том џреџи. Песни*. приредил Т. Саздов. Скопје: Мисла
- Шапкаревџ, К. А. (1891а). *Сборникџ оџџ бџлџарски народни умоџворения. Книџа I*. Софија: Печатница на „Либералниџ Клубџ“
- Шапкаревџ, К. А. (1891б). *Сборникџ оџџ бџлџарски народни умоџворения. Книџа VII*. Софија: Печатница на „Либералниџ Клубџ“

На латиница:

- Jakovljević, T. (2009). *Dečije igre kao model folklorne komunikacije*. Etnološka istraživanja, No. 14. Novi Sad: Muzej grada Novog Sada
- Plana, Š. (1972). Tipovi kosovskih albanskih dečjih pesama. *Rad XVII kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije – Poreč*, 431–438. Zagreb: „Vjesnik“
- Rajković, Z. (1978). Današnji dječji folklor – istraživanje u Zagrebu. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, Vol. 15 No. 1, 37–93, Zorica: Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
- Sikimić, B. (1996). *Etimologija i male folklorne forme*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU
- Vnuk, L. (2016). *Brojalice*. Završni rad. Čakovec: Sveučilište u Zagrebu. Učiteljski fakultet.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821.163.3-1

НАСЕСКА, Нина

Детските народни песни во современ контекст [Електронски извор] /
Нина Насеска ; ментор Весна Мојсова-Чепишевска. - Текст во ПДФ формат,
содржи 132 стр. - Скопје : Универзитет “Св. Кирил и Методиј” во Скопје,
Филолошки факултет “Блаже Конески”, 2024

Начин на пристапување (URL): <https://flf.ukim.mk/detski-narodni-pesni/>.

- Наслов преземен од екран. - Опис на изворот на ден 19.11.2024. -

Фусноти кон текстот. - Регистар. - Библиографија: стр. 129-131

ISBN 978-608-234-119-4

COBISS.MK-ID 64749573

Детските народни песни претставуваат исклучително значаен дел од фолклорот, особено поради тоа што се меѓу ретките жанрови на народната книжевност, кои се и денес во активен процес. За разлика од народното творештво на возрасните, детето останува создавач и репродуктивен и во модерните општествени услови. Под новите современи околности тоа креира сосема нови форми, облици и жанрови, а преку варијантноста ги пресоздава и ги реактуализира претходните. Од нашето теренско истражување создадовме мошне обемен корпус на детски народни песни класифицирани во осум категории. Преку информатори од различна возраст го прикажавме овој значителен дел од детскиот фолклор на едно повеќегенерациско ниво, а географската распространетост може да понуди комплетна слика за детските народни песни во современ контекст.